

کول سوه

مجله یهگ ههفتانه گشتی به له لاین
دهزگای رووشنهویری (شهفهق) بلاونه کریهگ

له سالیاد ۲۲ سالهی نه نفال و
جینوساید مللهت کورد چ په ند
وعیبرهت و دهرسیگ بگریم؟

هووکار گومبوین
دهنگه یل کورد فه یلی

ناره زووه یل ملیونه ها عیراقی نه را چوار سال ئاینده

شماره (۶۶) نیشان (۲۷، ۲۸، ۲۹) کوردی (۲۰۱۰) میلادی

شاهفک

www.shafaq.com

RADIO SHAFQAQ
BAGHDAD 102 FM

له سالیاد ۲۲ ساله‌ی ئەنفال و جینۆساید مللەت کورد چ پەند و عیبرەت و دەرسیگ وەر بگرم؟

له‌ی رووژەهیلە ک تەمام هیژەیل و قەوارەیل سیاسی و بێکەتەیل و لایەنەیل جووراو جوور کۆمەڵگای عێراقی سەرقال دامەزرانن پەرلەمان و حکۆمەت نوون، له دوای داستان گەورای هەلەت هەلوژاردنەیل پەرلەمانی له رووژ ۷ ئادار گۆزەهێشتە، و گشت لایەنیگ ئەوپەر هەول دەید ئەرا گێرهاردن کوتیگ له (کیکەگە) دەسلات ئە عێراقیگ خاوەن سامان گەوراو مللەتیگ بیهەش،

ماجد محەمەد صالحان

کەسە له سەرەیل رژیم دیکتاتۆری ک دادگای بالای تاوان حوکم له سیداره داین چەسپانەبانی و ئەو حوکمە وەسەر عەلی کیمیایوی ئەنجام دریا وەلی هیمان سولتان هاشم و ئەو تاوانبارەکان وە سزای عادلانەیی خۆهیان نەرەسینەو بایەتە بی دەنگ نەویمن له بان ئی کاره. ئەو رژیم تاوانبارە ک وە تاوانیە بەشیگ له مللەت کورد له ناو برد مەمەری ئەو بوی ک تا هەمیشە دەنگ کورد بختنێد و چەو ئەوانەگ مەننە بترسێد، وەلی خەیاڵی خاوی بوی و شوورش کورد وەردەوام و بوی و کورد و مللەت عێراق رەسینە رووژ ئازادی و خوین شەهیدەیل سەرکەفتە بان گشت تاوانبارەیل. بایەسە له‌ی تاوانەیل گەورا ک وەسەر مللەت کورد هاوریا وەلی ئەو باقی مللەت و لایەنەیل عێراقیە ک تویش هەمان کارەسات هاتن، بایەسە دەرس و پەند و عیبرەت وەر بگرم و ئەو دەسکەفتەیل دەستورویە ک زامن هەق و هقوقمانە بپارێزیم وەتایبەتی ئەو بێرگەیل دەستورویە ک کرمانەسە وەر بێسێگ له‌و وەردەم هاتنەوی حزب بەعس شۆفیینی له ژیر هەر ناو نیشان و فکریگەو بویە و له‌ی قوناغ نووہ ک له دەرنەنجامەکان هەلوژاردنەیل ۷ ئادار کەفتنەوہ بایەسە تەمام لایەنەیل کوردستان ئەوپەر بێرکیزی نیشان بیەن و دەس بنەنە ناو دەس ئەو لایەنەیلە ک وەر بەس نینەنە وەردەم رەسین کورد وە تەمام هەقەیل خۆی وەر یگی قانوون و دەستور وە ک زامن ئارامی و ئاسایش گشت عێراق و گشت لایگ بایەسە پابەندی بوون.

و قوناغ دویم له ۲۲ تا ۳۰ ئادار ۱۹۸۸ بوی وە پەلامارداین ناوچەیی قەرەداغ، و قوناغ سێیم وە پەلامارداین ناوچەیی گەرمیان دەسکرده پی و قوناغ چوارم وە پەلامارداین ناوچەیی حەوز زیی بویچگ (الزاب الصغیر) دەسکرده پی و قوناغەیل پەنجم و شەشم و هەفتم وە پەلامارداین ناوچەیی جەوہلیەکان پارێزگای هەولێر دەسکرده پی و هەرچی ئاواپیە لەتی ویران کریان و مەردمەگەیی ئەنفال کریان و قوناغ هەیشتم ک دویا قوناغی بوی وە پەلامارداین ناوچەیی بادینان له ۲۲ ئاب سال ۱۹۸۸ دەسکرده پی و له ۶ ئەیلوول هەمان سال تەمام بوی. ئیسە دی تویەنیم پیناسە یا تەعریفیگ ئەرا ئەنفال دانەیم و بویشیم، ئەنفال تاوان کوشتن و ریشەکیشکردن پیر و ژن و منال، جایل و جوانەیل له عومر گول و پیاوہیل مەرد و خاوەن باوہر، تاوان کاول کردن ئاواپیەکان و رمانن مال و مولک و باخ و بووسان و دار و دەوون کورده، تاوان کوت و پیر زینگە چال کردن ۱۸۲ هەزار ئادەمیزاد کورد بیتاوانە. وەلی ئایا ئەیانە وەر ساری مەردن، نەخیر یاد ئی شەهیدەیلە قەت نیەمەری له وژدانمان و لەناو دلمان هەمیشە زینگن و ئەرا هەر کورە بچیم هەمیشە هان وەلمان له مال و له دەیشت و له ناو دیوہخانەیل و شوونەیل جەمەبوینمان هەمیشە هەناسەیی سەرد و عەسر سویەر چەو و خوین دلمان ئەرایان رشینم و هەمیشە دەس و دەمەو دوعایم ک زالمەیل و تاوانبارەیل بڕەسنە سزای عادلانەیی خۆهیان، نەک هەر ئەو چەن

و هەول دا ئەو ئەرا رای گشتی عەرەبی و ئسلامی و جەهانی بچەسپنی ک ئی هەلەتەیل درندانە دژ وە لایەنیگ کافر و بی دین و دوشمن و مەترسیە له بان ولات و دین ئسلام، بەلی سەدام دیکتاتۆر هەیشتم سوورەت قورئان ک سوورەت ئەنفالە و تایبەتە وە کەس مال و مولک ئەو ناوچەیلە ک لەشکر ئسلام دویای جەنگ داگری کەید و گشتی بوودە مولک غەزاکەرەیل و بەشەو کرێبەیدە بانیان، ئی سوورەتە کردە ناو نیشان هەیشتم هەلەت گەورای سەربازی وە سەر ئاواپی و شار و شارۆچکەیل مەردم بی تاوان کوردستان و له ئاکام ۱۸۲ هەزار هاوولاتی بی تاوان کوشیان و ۵۰۰ ناوایی تەخت و کاول کریا و دەس نریا بان مال و مولکیان. ئی هەلەتەیل درندانە ک وە سەرۆکایەتی عەلی حەسەن مەجید نامووزای دیکتاتۆر سەدام بوی ک کورد ناوی نا "عەلی کیمیایوی" و لەو وەختە رازگر یا ئەمین سەر مەکتەب شەمال حزب بەعس شۆفیینی بوی ک وە گوروی حاکم عەسکەری بوی و فەرماندەیی سەربازی دریا دەس (سولتان هاشم وئی هەلەتەیلە وە شەش قوناغ ئەنجام دریان و دو فەیلەق سەربازی لەتی بەشداری کردن ک فەیلەقەیل یەکم و پەنجم بوین وەلی بژاردەیلگ له گارد کۆماری یا حەرەس جەمهوری و جەیش شەعبی و جاشەیل خیانەتکار له فەوجە خەفیفەکان، وە تووپ و تەیارە و تانک و چەک کیمیایوی ئەنجام دریان و قوناغ یەکم وە پەلامارداین ناوچەیل سەرگەلوو و بەرگەلوو دەس کردە پی و سێ هەفتە کیشا،

رووژ وەرووژ بوونەو مناسەبات ژیان پەرلەمەنەتی عێراقیەیل، وەگشتی، وە بی دەنگی رەوی بوون، و هویچ کەس لایگ لهو مەردمە نیەکیگ ک تویش ئەو کارەساتەیل گەورا و ئەو تاوانەیل دژ وە ئنسانیت و ئەو جینۆسایدە هاتن ک رژیم گورور و گورور دژ وە مللەت بیچارە عێراقە ئەنجامی دا، و ئەو لایەن و پارتەیل سیاسیە ک خۆهیان وە دوژمنی زانستن و له خۆهیانەو خەبات کردیان ئەرا له ناویردنی و ئی کارەساتەیلە کردنە مەهانەیلگ ئەرا وەپەنکردن و مەحکوم کردن ئەو رژیم تاوانبارە، ئمروو ک تام دەسلات و کورسی حوکم کردن بان زووانیان گرد دی خۆهشیان نیەتیهید سەر خۆهیان وە بەدبەختی مەردم بارنەژان و دل خۆهیان وە بارووەز پەسیان قەلب بکەن و شیرینی خواردن و خەویان تیەل بکەن.

له‌ی مانگە گشتمان زانیم ک بیجگە ئەوگ له سال ۱۹۷۵ رژیم بەعس دەسکرده کووچ وەپی کردن تەمام ئاواپیەیل کوردنشین له شارهیل خانەقین و مەنەلی و شارهیلگتر ئەرا ناویراس و باشوور عێراق و ئنجا له ۴ نیسان ۱۹۸۰ دەسکرده هەلەت تەسفییر کردن و بی سەرو شوین کردن کوردەیل فەیلی تا رەسیە ئەوہ ک وەلی رووژ ۱۴ ی نیسان سال ۱۹۸۸ وە پەسترین و گەورترین هەلەت پاکتاوی رەگەزی دژ وە مللەت کورد له تاریخ هاوچەرەخ ئەنجام دا، ئەویش ئۆپەراسیۆن یا عەمەلیات بەدناو ئەنفالە، ک رژیم شۆفیینی بەعس وە ناو یەکیگ له سوورەتە موبارەکەکان قورئان کەرم ناوی نا

لیستەیل سەرکەفتگ له هه‌لوژاردن موبارەك بوود

عه‌لی زاغینی

ئە‌ی سەرکەفتن و دیموکراتیک نایەندە‌ی عێراق ئاشکرا ئە‌کا موبارەك مللەت عێراق بوود . ئاخری لە‌شوون ماوه‌یگ نە‌تیجە‌یل هه‌لوژاردن ئاشکرا کریا و لە‌ریگە‌ی ئە‌ی نە‌تیجە‌یلە‌تە‌قالا کریه‌یگ ئە‌را دامە‌زرانن حکوومە‌ت نایەندە‌ی عێراق وە‌ل ئشارە‌تە‌یل فره‌یگ کریاسە‌و‌جوود دە‌س دریزه‌یلە‌یگ له‌هه‌لوژاردن و پرووسە‌ی شماردن دە‌نگە‌یل وە‌له‌و‌ختیگ نە‌تیجە‌یلە‌ن‌ع‌لان کریانە‌و‌ه‌ل جاری بریگ له‌لایە‌ن ئە‌ی نە‌تیجە‌یلە‌ن‌ارازین وە‌ل بریگ تر قە‌بوولی کردنە‌و وە‌سەرکە‌فتن راسە‌قینە‌یل ئە‌را مللە‌ت عێراق وەرە‌و گوێ‌رانکاری و ئالشتە‌و کردن نایندە‌زاننە‌ی . گرنگ نیه‌ك چ کە‌سیگ سەرکە‌فتگە‌و چ کە‌سیگ دە‌سلات گریگە‌دە‌س، بە‌لکە‌م گرنگتر ئە‌و‌سە‌چ کە‌سیگ نامانجە‌یل و ئارزووه‌یل ئە‌ی مللە‌تە‌ك ئە‌رایان خە‌بات کردگە‌و له‌و‌ه‌راوهر تیرۆر و ساگە‌سەر‌خه‌یگ. نە‌تیجە‌یل هه‌لوژاردن وە‌یه‌ك نزیكە‌ی ك نیه‌یلە‌یگ هویچ فراکسیۆن یا کوتله‌یگ وە‌تە‌ناییی حکوومە‌ت نایندە‌دامە‌رزنیگ و هاو‌په‌یمانی تە‌نیا رێگە‌یانە‌ ئە‌را دامە‌زرانن حکوومە‌ت، ئە‌ی هاو‌په‌یمانیه‌بو‌یه‌با‌یس ئە‌و‌ه ك دوشمە‌نە‌یل دو‌یه‌كە‌، ئم‌روو دووسە‌و بوون و وە‌ل یه‌كە‌و تە‌قالا بکە‌ن ئە‌را دامە‌زرانن حکوومە‌ت نایە‌ندە‌.

له‌ شوون پە‌سە‌ن کردن نە‌تیجە‌ی هه‌لوژاردن و ئالشتە‌و نە‌بوین ئە‌ی نە‌تیجە‌یلە‌حەرکە‌ت لایە‌نە‌یل سیاسی سەرکە‌فتگ له‌هه‌لوژاردن چالاکترە‌و بوود ئە‌را دامە‌زرانن حکوومە‌ت نایندە‌ی عێراق ك ئۆمیدە‌واریم ئە‌ی کاره‌ره‌دو‌یا نە‌کە‌فیگ .

و‌ه‌ل شکل و شیوه‌ی حکوومە‌ت نایندە‌‌چو‌ینه‌؟ ئیمە‌دا‌وا‌کاریم ك لیستە‌یل سەرکە‌فتگ له‌هه‌لوژاردن نە‌خ‌ش یا دە‌ور گونجیاگ و خاسیگ له‌کار کردن وە‌ل حکوومە‌ت تازه‌دا‌شتوون و‌ه‌و‌یر نە‌کە‌نە‌ئە‌و‌گ له‌حکومە‌ت بە‌ش‌دار بو‌ینه‌یانە‌بە‌لکە‌م تە‌قالا بکە‌ن بو‌ونە‌دە‌نگ ئۆ‌پوزسیۆن یا معارزه‌ی نیشتمانی و‌توانایگ تا بتو‌یه‌نن غە‌لە‌تە‌یل حکوومە‌ت راسە‌و بکە‌ن و‌ه‌به‌رزه‌و‌ه‌ندیه‌یل نیشتمانی بنە‌نە‌سەرە‌تای کاره‌یلان . ئۆمیدە‌واریم ك لیستە‌یل سەرکە‌فتگ بنو‌ورنە‌ئە‌ی مللە‌تە‌ك قوربان‌ی فره‌یگ دا و خە‌بات کرد تا و‌ئە‌م‌ن و سە‌قامگیری و ئاسایش و ئازادی پ‌رس‌یگ .

هەر و‌د‌ختی نزیكە‌ی دیه ئە‌ندام فه‌یلی له‌ ئە‌نجوومە‌ن جیگه‌ره‌یل و‌ه‌رینیون دە‌رد و مه‌ینه‌تی کوردە‌یل فه‌یلی هه‌ لە‌شوین خوه‌ی مە‌ن و هویچ کە‌سیگ له‌لیان وە‌ شیوه‌ی راس و‌جدییگ دیف‌اق و‌ه‌م‌ل ئی کیشە‌یانە‌ نە‌کرد و نە‌تو‌یه‌ن‌ستن رێگە‌‌چاره‌یگ ئە‌رای بو‌ینه‌ن‌ه‌و و‌ه‌ق و‌حقوق پو‌یلی و مه‌ع‌نە‌و‌ی بده‌نە‌و‌دو‌یا و خا‌و‌نە‌ی‌لی و ئە‌و سە‌ختیه‌یل بە‌رده‌وامه‌ له‌ری و‌ه‌دە‌س گر‌تنیان و‌ه‌م‌ل ئی حقووقه‌ ئە‌لگرن، ئایا ئە‌لئان چو‌ین ئە‌تو‌یه‌نن ئی کاره‌ بکە‌ن له‌ شوین یه‌ك هویچکە‌مان له‌لیان یه‌ك کورسی یا مه‌ق‌عە‌د له‌په‌رله‌مان و‌ه‌دە‌س نە‌گرتگە‌، ئە‌گه‌ریش فیر و‌ه‌م‌ل ئە‌و سە‌به‌به‌یله‌ بکریه‌د ك هان له‌ شوین ئی سەر‌نە‌کە‌فتن فه‌یلی تازه مومک‌نه‌ ئە‌رای ئی کاره‌یله‌ نیشارە‌ت بد‌ریه‌ی:

١ - بە‌شە‌و کردن فه‌یلە‌یل له‌لایە‌ن ئنتمایان له‌ ناو‌نی نە‌تە‌و‌یی و‌مه‌زه‌به‌ی و تە‌به‌قی ئایدیۆ‌لۆ‌جی و مه‌زاج تابه‌ت بریگ و‌ه‌ی خاتره‌ له‌ناو‌نی ئی هه‌مگه‌ کاره‌یله‌ دە‌نگ فه‌یلی گومە‌و کریا.

مه‌ردمه‌یل فره‌یگ له‌ کوردە‌یل
فه‌یلی بوی و‌ه‌تن بایه‌د هه‌سا‌و کورد
فه‌یلی له‌ کە‌مایه‌تیه‌ لیگ بکە‌ن تا
یاسا یا قانون کۆ‌تا بگری‌دان‌ه‌و‌ه‌ر
جوور مه‌سیجیه‌یل و شه‌به‌ك و
ئیزیدیه‌یل و سابنه

٢ - بە‌شە‌و کردنیان له‌بان ریک‌خراوه‌یل و کوومە‌له‌یل فره‌یگ و له‌ناو‌نی خوه‌یان و خوه‌یان قسیه‌ و‌ه‌یه‌ک‌تره‌کی ئە‌کردن وە‌ل یه‌ك گشتیان یه‌ك داخواز و یه‌ك ئامانج دیرن و وە‌ل یه‌کە‌و وە‌ تویش دە‌رد و مه‌ینه‌تی گوزه‌یشته‌و ئە‌لئان هاتنه‌.

٣ - ناو‌میدی و نار‌ه‌زایه‌تی فه‌یلە‌یل تاکمه‌‌جاریگ له‌کردار و ره‌فتار بری له‌ ئە‌ندامه‌یل په‌رله‌مان عێراقی و‌ه‌رین له‌و فه‌یلە‌یله‌، و پ‌یشکە‌ش نە‌کردنیان دە‌سکە‌فتنه‌یل راسکانی و‌جدییگ ك وە‌ شیوه‌ی گه‌ورا و‌دیاریگ ئالشت ئە‌و دە‌رد و مه‌ینه‌تیا‌نه‌ بک‌ردا و ده‌ق قانونی دیاریگ ك هویچ شه‌ك و گومان و نادیاریگ له‌تی نه‌ید حقووقیان وە‌ دە‌س بگرتان.

٤ - دعه‌واتیگ ئە‌رای سیاسه‌تمه‌داره‌یل و کە‌سایه‌تیه‌یل و مه‌ردمه‌یل فره‌یگ له‌ کوردە‌یل فه‌یلی بوی و‌ه‌تن بایه‌د هه‌سا‌و کورد فه‌یلی له‌ کە‌مایه‌تیه‌ لیگ بکە‌ن تا یاسا یا قانون کۆ‌تا بگری‌دان‌ه‌و‌ه‌ر جوور مه‌سیجیه‌یل و شه‌به‌ك و ئیزیدیه‌یل و سابنه‌ تا شوون یا مه‌ق‌عە‌دیگ له‌ ئە‌نجوومە‌ن نو‌ینه‌ره‌یل و دە‌س بگرن وە‌ل هویچ کە‌سیگ وە‌ دە‌نگ به‌رزی له‌ په‌رله‌مان و‌ه‌رین داوا و‌ه‌ی حە‌ق‌ه‌ نە‌کرد، و ئارم‌زوومان یه‌سه‌ کوردە‌یل فه‌یلی دە‌رس و‌عیره‌تیگ بو‌وه‌ن هه‌ر و‌د‌ختی وە‌ شیوه‌ی راس و‌جدییگ به‌رنامه‌ ئە‌رژنن ئە‌رای نایندە‌ی سیاسیان.

ئىمجا سەرھەتا بايەسە ئەو راسيە ئاشكرا بىكرىيەگ: ك بايەسە ھەريم كوردستان وەك ھەريميگ فيدرالى و شيوھيگ دەستوروى بايەى بتەو بووگ لە پۇست دەسلات و دامەزرياگەيل ھكۆمەت يەكئيتى و كۆمسيۆن و دەسەيل سەرۆخوھى، بيگومان يەيش لە لاىگ ئەرا دەسەوھەردىن كاريگەريە لە بان ھاوبەشى و دانايىن سياست و بەرنامە و

كارەيل ھكۆمەت يەكئيتى و لەلاىگ تريشەوھ ئەرا ئاگادار بويىنەو لە وەك عىراق خەيالى چەسەو رپرەوى چويىنەو نيەوگ ئەو غەلەت تاريخيە بىكرىيەگ وە ئەوەك ھەريم و ھيزەيل سياسى تەنيا خوەيان لە مەرز ھەريم بويىنەو، بەلكوو بايەسە خوەيان بىخەنە ناو گشت دامەزرياگەيل ھكۆمى و سەربازى عىراقەو، چويىنكە خەت يەكم

وھرگيرىكردن لە بەرزەوھەندىيەيل ھەريم ھا لەو شوونەيلەو. ئەوەك پەيوەندى داشتووگ وە دووبارە وھرگرتنەوھى پۇستىگ بالاي سيادييشەو، بايەسە بزانيد كاميان ئەرا ھەريم كوردستان گرينگ ياموھمترە و لەو چوارچيويەيشە لە روى دەستورويە وە پۇست سەرۆك كۆمار موھمترە لە سەرۆك پەرلەمان. چويىنكە سەرۆك پەرلەمان لە

دەستور عىراقى ھويچ دەسلاتىگ ئەراى ديارى نەكرياگەو لە ھەمان وەخت ئەرا كورد مسۆگەرەك يەكيگ لە جيگرەيل سەرۆك پەرلەمان كەفيگەوھر كورد، يەيش مەعناى ئەوەسە ھەريم پايەى خوەى لە سەرۆكايەتى پەرلەمان ديريگ، ھەر لەوھر ئەوھيش گرينگ ياموھمە پۇست تر بارىيەيگەدەس، ئىمجا ھەرچەنى وە گووروى

دەستور عىراقى و بيچگە ئەوەك سىستم سياسى لە عىراق پەرلەمانىيە، وەلى سەرۆك كۆمار چەنەھا دەسلات وەپي درياگە و لەوانەيش: وەپشيبەسانن وە ماددەى (66) دەستور سەرۆك كۆمار وەل ئەنجوومەن وەزيرەيلا وە يەكەوھ دەسلات جى وەجيكردن لە عىراق پىك تيەرن، مەعناى ئەوەسە سەرۆك كۆمار بەشىگ گرينگ

ياموھم ئەو دەسلاتەسە و دەسلاتەيليشى دەسلات جى وەجيكردن. لە مەيدان پيشكەشكردن پرووژەى قانونيش ئەرا پەرلەمان عىراق، ئەنجوومەن وەزيرەيل وەل سەرۆك كۆمارا وە يەكەوھ تويەنن پرووژەيل قانون پيشنيار بىكەن، يەيش وە مەعناى ئەوەك ھەر پرووژەيگ قانون ك ئەنجوومەن وەزيرەيل تويگ رەوانەى پەرلەمان بووگ بايەسەوھ رەزامەنى سەرۆك كۆمار بووگ، يەيش لە ماددەى (60) لە بىرگەيا فەقەرەى يەكم دەستور عىراق ديارى كرياگە، وەل ئەوھيشا جارداين جەنگ يا بارووزە نائاسايى لە عىراق لەلايەن پەرلەمانەوھ لەبان داواكارى ھاوبەشىگ سەرۆك كۆمار و سەرۆك ئەنجوومەن وەزيرەيل بووگ، ك ئى دەسلاتيشە فرە موھمە، چويىنكە لە لاىگە وە جارداين جەنگ و بارووزە نائاسايى ئەوەسە ك چارەنويس ولات خەيگە مەترسيەوھ و لە لاىگ تريشەوھ مقەيەتى كردنىگ ئەرا ھەريم كوردستان ھا لەتى. ئەرا نموونە: وە گوورەى ماددەى (64) لە بىرگەى يەكم دەستور عىراقى، پيشكەشكردن داواكارى لە بان لاوردن پەرلەمان لە لاين سەرۆك ھكۆمەتەوھ ھەوھجە وە رەزامەنى سەرۆك كۆمار ديريگ ك يەيش خال گرينگ ياموھميگە، چويىنكە لاوردن پەرلەمان وەو مەعناسە ك ھەلوژاردن تازە بىكرىيەگ. وە ھەر حال دەور سەرۆك كۆمار كاريگەر و گرينگە لە پىكھاوردن كابينەى ھكۆمەت و بەرنامە و كارنامەى ھكۆمەت.

يەكيگ ئەمەسە ئەيل
ئيسە و قسەو باسەيل گەرم
نەروو ناو مەيدان سياسى
و رەسانن يا نەلامەيل و نەناو
ھاوولائتيەيليش نەگەرەيل
وھرگرتنەوھى پۇستەيل
سەرۆرى يا مەنسەيل
سيادى و كام پۇست سەرۆك
كۆمار يا سەرۆك پەرلەمان؟
ديارەجواوداين و شيەوكردن
ئى جوورەمەسە ئەيگ
ھەوھەوھەختنە روى
لايە ئەيل دەستوروى و سياسى
ديريگ ئەرا ديارىكردن
دەرنە نجام ئەو پۇستەك
لەبەرزەوھەندى ھەريم
كوردستانە لە روى سياسى و
دەسلات دەستورويەو،

لە روى دەستورويەوھ كاميان ئەرا كورد گرينگە، سەرۆك كۆمار تار سەرۆك پەرلەمان؟

چينەرەلى

پروژەیی کار سیاسی لە سایەیی دیموکراسی

سامان جەمەدەمین

بارنەدەس، یەش بیجگە ئەو هەمگە پشنگیری و کارناسانیە ک دەسلات ئەریان کردەسە و بایەسە نیسە ولات وە کلتوورە ماددی و مەعنەویەگەییەو هویچی لەولاتەیل پشکەفتگ جەهان کەمتر نەویاتاک، وەلی وە سەبەب لاداین و پشنگوشخستن چوینیەتی کار ریکخریاگی و ئامانجەیل گشتیی نەتەوییی وەشیوەیگ گشتی ک کەفتە ناو کارکردنیانەو لەیوا لەلی هات ئەو ریکخریاگی و لایەنەیلە ک هاوکار دەسلاتن یا نەیار دەسلاتن لەیەک جیاو نەکرینە یا هویچ لایگ لەلیان پروژەییگ نەباشتووگ ئەرا پەرەوکردن شیوەی کارکردن، بەلکوو لە ژیر کاریگەری کەسی تویش جوورە تویرەییگ بوون و بریار ئمروو لە خزمەت سوو نەوگ و هەر وەگوورەیی رویداگ رووژ گۆزەر بکەن.

هیمان گشت ئەو هەقەیل دیموکراتی نەتەوہییمانە وەو رادەیشە یەکلایە نەکریاگە ک قوناغ و هوشیارەوکردن لەوپەری نازادی بووگ جویر ئەو کیشەیلە ک وەل حکوومەت مەرکەزی عیراقا هەس، مەرز کارکردن نازادیش قانون ریکی خەییگ ئەرا خزمەت بەرزەوہندی گشتی. مەعنای ئەوہسە کریەییگ دەسلات لەیان بنەمای قانونیگ دیموکرات و نازاد دەرڤەت بەیگە لایەن ئۆپۆزسیۆن ئەرا کار و رەخنەگرتن، وەلی نیەوگ هەر لایەنیگ کەفتە بەرە یا جەبەیی ئۆپۆزسیۆن جەنگ وناشتی تیکەل بووگ لەلای، چوینکە ئۆپۆزسیۆنیس بایەسە پشت وە رای و هەق و داواکاریەیل گشتی بووسییگ، ئمجا ئەو جوورە خەباتیشە ک نیسە هەس وەناو ئۆپۆزسیۆنەو، وەردەوام ها لەبەرزوی و نزمی و لایەن و ریکخریاگەیلەش تیکەل و شیویاگن، لەوەر ئەو هەوہجە وە قانونیگ گشتی کریەییگ ئەرا خەبات ئۆپۆزسیۆن ک کارکردنیان مەترسی نەخەییگە بان بەرزەوہندیەیل گشتی و نەوگە مایەیی ناکووکی ناوونی رزەیل مللەت.

دویای راپەرین، دەرڤەت نازادی خەبات کار حزبایەتی و ریکخریاگی و پیشەیی خاسیگ هەلکەفت ئەرا هەق و داواکاریەیل جیاواز کوومەلگای کوردیمان و هەر وەسەبەب ئەو سستم سیاسی دیموکراتیە ک پیادە کریا چەنەها لایەن دروس بوین ئەرا خزمەتکردن بەرزەوہندیەیل جیاواز مللەتەگەمان ک رادی هەول و چالاکیەیل رەسیە رکابەری یا موناڤسە و رەخنەگرتن لەدەسلات وەناو ئۆپۆزسیۆن. مەعنای ئەوہسە تویەنیم بویشیم سەرەتای خاسیگ پەیاووی لە دیموکراتیەت ک وەنازادی بتویەنیگ هویرو باوەر خوی دەرڤەت و حورمەتی بگریەییگ و برەسیگە رادیگ بەرە یا جەبەییگ دروس بووگ چەواشەیی هویرو رای دەسلات وەناو ئۆپۆزسیۆن، ئمجا ئەگەر بتوایم تاريف ئۆپۆزسیۆن بکەیم وەگشتی، ئەو پیکانگە لەو پارت و ریکخریاگی و گروویەیلە لەژیر چەتر دیموکراسی وەشیوەی ناستیانەو هەمان وەخت وە نەفەرگرتن لە بارووەز نازادی رەخنە لە دەسلات گرن ئەرا خزمەت بەرزەوہندی ولات. وەلی دویای دروسبوین ئەو لەشکر وەرفراوانە وەناو سەنتەر و ریکخریاگی و لایەنەیل جوورەو جوور ک لەری قانونەوہ مۆلەت کارکردن وەرگرتن سەختی کەفتە ناو چوینیەتی کارکردن ک تارادەییگ ئەو کارکردنە هەرچەنی لە بەرنامەیانیش نەویە هەر کار ئەرای کردنە یا وە چەواشەیی بەرنامەوہ کار کردنەو برەسیگە رادیگ ک تا نیسە نەتویەنن بەشیگ لەئامانج گشتی و تاییەت

هونەر

گفتوگوو سیاسی

سادیق باخان

لە شوون گوێرانکاری سیاسیگ لەسال 2002 لە عیراق ئەنجام گرت زاراوہ یا مستەلەحەگان ئالشتەو بوین و ئشارەت کریا وەجشتەیلەگ لەوہخت دەسلات وەرین قەبەغەوی وەپیان ئشارەتیگ بگریەگی جوور فیدرالیەت و فرەحزبی و نازادی هویرو را و رووشنوییری یەکتەک وەخشین و نازادی رووژنامەنویسی و دەیان زاراوہی ترەک ک لەگوزەیشتەمللەت عیراق هویچ ئاگاداریگ وەلیەو نەباشتن بیجگەچەن کەسایەتی رووشنوییری و سیاسی، وەلی نیسەگشت ئەو وشەیلەلەولات پەخشەو بوینەو هاوولاتیگ نەمەنیەک نەناسیگەیان و لەلیان ئاگاداری نەباشتوو وەلی تەنیا چشتیگ لەی ناوہکەمەنەبوین هونەر گفتوگوویگەک وەگوورەیی بنەوایل هویرو وەقلانی ئەنجام بگریگ وەدوینیم ک گفتوگووہیل لەدانیشتیگ یا لەدیمانەیی تەلەفریونی وەشیوەی غەلەتیگ جیوہجی کریەن و لە کووتاییەو دەنگەیلەبەرزەو بوون و ئەوانەیش وەپیان نوورن دەسکەنەخەنەپیان وەتەنیا سەبەب ئەی رویداگیلەسەسەک لەکوومەلگای عیراقی ئەو دەرڤەتەوہدی نەهانگەباوہریل و رپەیل دیموکراتی جیوہجی بگریەن و لەدیدیگای یەکتەک ریز بگرن هەو جوورەگ لەولاتەیل دیموکراتی رووژئاوا ئەی کاروہراسی و وەشیوەی گونجیاکیگ جیوہجی کریەگی. وەهەرکەسیگ هەر شکاپەتیگ دیریگ وەنازادی شکاپەت خوی پشکەش کەبیگ و هویچ جەنگ و ناکووکیگیش روی نیەدیگ . ئەیەدیموکراتی راسەقینەس ک لەدیدیگای یەکتەک ریز و ئحترام گرن.

حکومت ناوهندی و کورد

حسه ن شنیدی

لهی وخته فیشت گف تو گووهیل له مهیدان سیاسی له باوت یه کیتی عراق و زهروورته به شدار کردن گشت هه ریمهیل له بردن بریار یا قه رارهیل عیراقیه تا بتویه نن توانایی و یه کیتی عراق له وهر اوهر ولاتهیل جههان و ولاتهیل هه ریمی ک له ده خالهت کردن له کاروبار عراق دس نیه کیشن نیشان بیهن وه ناشکراس ک مللهت کورد له ریگهی سه رکر دایه تی سیاسی خوهی وه شیوهی وهر دهوام له بان یه کیتی نیشتمانی جهخت کردگه و گشت جاریگ هویر که نه به ر ژوهندی هاوبهش له عراق ناوهدانینگ ک گشت لایه نهیل وه هه قهیل قانونی خوهیان بره سن، وهی خاتره نهی دیدگا و گف تو گووهیل سیاسی سه ریگه فتینگ له ناوپی کوتلهیل سیاسی کوردی وهدی تیه ریگ و دلنیا بیان که یگ نهرا ودهس هاوردن هه قهیل قانونی مللهت کورد. گشت زانن ک میکانیزمیگ له لایه ن حکومت ناوهندی جیوه جی کریه یگ ریگهی کورد له هه ریم کوردستان دیاری که یگ وه مللهت کورد ههست که ن ک عیراقیین .

له وهختیگ هه ریم کوردستان بهش جیاو نه کریاگیگ له عیراقه، حکومت عیراقیش تویه نیگ ته قالا فیشت ریگ بکه یگ نهرا ریگه فتن کورد و عه رب و داین نازادی و دیموکراتی فیشت ریگ وه حکومت هه ریم . ناشکراس ک مللهت کوردستان گشت جاریگ ته قالا کردن له ریگهی ریگه فتن وهل حکومت بارووه زع سیاسی و ئابووری خوهیان زامن بکه ن و له ریگهی سیاست لیبرالی بتویه نن هه قهیل قانونی بیان زامن بکه ن وهی خاتره مللهت کوردستان هویچ وهخت له دژ دهستور نهوینه ک له بان یه کیتی عراق جهخت که یگ و کورد گشت جاریگ ته قالا کرد نهرا زامن کردن نهمن و سه قامگیری، نهویش له وهختیگ سهختیهیل فره یگ له لایه ن دهسلات دیکتاتور ی کیشا .

گریگیگ ها له وهر دهمی ک بایه د یه کلایانه و بکه یگ و له چوار سال ناینده بایه د ژیان بهخته وهر و ئارامیگ نهرا هاوولاتیهیل عیراقی زامن بکه ن و دهولته عیراق که رامهت و ژیان و نازادی نهرا هاوولاتی زامن بکه یگ وه گشت توانایی خوهی وه کار بووه یگ نهرا وسیان له نوای گه ناته کاری ئیداری و دارایی وه له هه ر عیراقیگ توایگ لهی بارووه زعه کار بکه یگ پشتگیری بکه یگ و دهمیه تی بیه یگ. بایه د هه ر خیزان عیراقیگ بتویه نیگ شوون نیشته جا بوینیگ نهرا خوهی زامن بکه یگ وه سه رله نوو به شداری له جهنگ و کوشتن ئاده میزاد نهوده مه رجیگ نهرا خیزان عیراقی تا بتویه نیگ سه فنیگ نهرا نیشته جا بوین ودهس باریگ.

ناره زووهیل ملیونه ها عیراقی نهرا چوار سال ناینده

عه دنان شیرخان

به عس گوور و گوور کوزیان و نهی کردوهیل تاوانبار نه له شوون رمیان نهو دهسلات دیکتاتوریه له سال ۲۰۰۲ وهر دوام بوی و کووتایی وه پی نه هات.

ولات نیمه وه که سایه تیگ هه و هجه دیریگ ک له دریژهی سأل هیل وه پاکی کار بکه یگ تا عیراقیش بتویه نیگ جوور ولاتهیل نه لمانیا و بابان ک جهنگهیل فره سهختیگ وه چه و دوین سه ر له نوو بووسیگه پاوا و شوون ناو دهولته تی خوهی ودهس باریگ.

عیراقیهیل که سایه تیگ توان ک له وهر اوهر پرووه سی سیاسی بووسیگ و ههستهیل نیشتمانی په روه رانهی راسه فینه سه رله نوو بهرزه و بکه یگ. بریارده ر عیراقی لهی قوناغه باوتهیل فره

له شوون جیوه جی کردن هه لوژاردن، ناشکرا بوی ک ج که سیگ سه رکه فته و ج که سیگ شکه سهت خوارد و نیسه ملیونه ها عیراقی ناره زوو دیرن ک چوار سال ناینده تابهت بکریه یگه دامه زرانن ده زگایل دهولته و راسه و کردن بارووه زع ژیانیا ن وه له شوون سالهیل جهنگ و گه مارژ و سهختیهیل، بایه د یه کیگ بایگه نوا و عیراق بنه یگه شوون راس خوهی و هویر بکه یگه عیراقیهیل جوور ملله تیگ ک سهختیه یلیگ کیشانه تا نیسه هویچ کهس وه نهو نه ندازه سهختی نهیه.

عیراق ولاتیگه ک دارایهیلی خراو کریان و بنه وای ئابووری ویران بوی و سه دان هه زار له جایه ل جوانهیل و هاوولاتیهیلی له سه رده م

ئ‌م‌ر‌و‌و له‌ی ع‌ی‌راق پ‌ر ک‌ی‌ش‌م‌ه‌ک‌ی‌ش و ن‌اک‌و‌و‌ک‌ی‌ه‌ت‌ه‌ن‌یا چ‌ار‌ه‌س‌ه‌ر‌ی‌گ ئ‌ه‌را و‌م‌ی‌ه‌ک‌ه‌و‌ه‌گ‌و‌ن‌ج‌ی‌ان و ب‌ن‌چ‌ر‌ک‌رد‌ن ئ‌ه‌و ه‌ه‌م‌گ‌ه‌گ‌ر‌ف‌ت و ک‌ی‌ش‌ه‌ی‌ل‌ه‌ک ب‌و‌ی‌ن‌ه‌س‌ه‌و‌ه‌ر‌ی‌ه‌س له‌و‌ه‌ر‌د‌ه‌م س‌ه‌ف‌ا‌م‌گ‌ی‌ری ئ‌ی و‌ل‌ا‌ت‌ه‌، ئ‌ه‌و‌ه‌س‌ه‌ک گ‌ش‌ت چ‌ی‌ن و ل‌ای‌ه‌ن‌ه‌ی‌ل ج‌و‌و‌ر‌ا‌و‌ج‌و‌و‌ر ه‌و‌ی‌ر‌ی‌گ له‌د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی ب‌ک‌ه‌ن و ج‌و‌ی‌ر ب‌ن‌ه‌ر‌ه‌ت‌ی‌گ ئ‌ه‌را ب‌و‌ن‌ی‌اد و‌ل‌ا‌ت‌ی‌گ ک‌ا‌و‌ل‌ک‌ر‌ی‌ا‌گ د‌اب‌ن‌ر‌ی‌ه‌ی‌گ و پ‌ی‌ش‌و‌ا‌زی گ‌ه‌ر‌م‌ی‌گ له‌ل‌ی ب‌ک‌ر‌ی‌ه‌ی‌گ و ئ‌ه‌ز‌م‌و‌و‌ن و‌ل‌ا‌ت‌ه‌ی‌ل د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌ا‌ت له‌و‌ه‌ر‌چ‌ه‌و ب‌گ‌ی‌ر‌ی‌ه‌ی‌گ و ب‌ز‌ا‌ن‌ن ن‌ه‌ف و ز‌ه‌ر‌ه‌دی چ‌ه‌س، ب‌ی‌گ‌و‌م‌ان د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی ب‌ی‌ج‌گ‌ه‌ن‌ه‌ف ه‌و‌ی‌چ ز‌ه‌ر‌ه‌د‌ی‌گ ن‌ه‌ی‌ر‌ی‌گ ئ‌ه‌را ه‌ه‌ر و‌ل‌ا‌ت‌ی‌گ ئ‌ه‌گ‌ه‌ر ب‌ای‌گ و، و‌ه‌ر‌ا‌سی پ‌ه‌ی‌ر‌ه‌و ب‌ک‌ر‌ی‌ه‌ی‌گ و ر‌ی‌ز و‌ح‌و‌ر‌م‌ه‌ت له‌ ب‌ن‌ه‌م‌ای‌ه‌ی‌لی ب‌گ‌ی‌ر‌ی‌ه‌ی‌گ.

ئ‌م‌ر‌و‌و ز‌ح‌م‌ه‌ت‌ه‌ح‌ک‌و‌م‌ه‌ت و پ‌ر‌و‌و‌س‌ه‌ی س‌ی‌اس‌ی له‌ ع‌ی‌راق ب‌ک‌ه‌ف‌ی‌گ‌ه‌ی‌ان پ‌ای خ‌و‌دی ئ‌ه‌گ‌ه‌ر ب‌ای‌گ و پ‌ش‌ت له‌ه‌ه‌و‌ه‌ج‌ه‌ی د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی ب‌ک‌ه‌ن، ب‌ای‌ه‌س‌ه‌ن‌ه‌ی‌ل ئ‌ه‌ی‌ار‌د‌ی‌ل د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی ب‌ر‌ه‌س‌ن‌ه‌ن‌ا‌م‌ا‌ن‌ج خ‌و‌ه‌ی‌ان و ق‌س‌ه‌ی ر‌ا‌س‌ه‌ق‌ی‌ن‌ه‌ی خ‌و‌ه‌ی‌ان له‌ی م‌ه‌ی‌د‌ا‌ن‌ه‌و‌ه‌ف‌ا‌ش‌ک‌ر‌ا ب‌ک‌ه‌ن یا و‌ت‌ار س‌ی‌اس‌ی‌ی‌ان

کی نه‌جات کورد‌ه‌ی‌ل فه‌ی‌لی ئ‌ه‌دا کر‌ژیم له‌ناو‌ج‌گ و‌ه‌ز‌و‌و‌ر د‌ه‌ری‌ان کرد له‌و‌ل‌ا‌ت‌ه‌گ‌ه‌ و ه‌ه‌ر و‌ه‌خ‌ت‌ی ب‌ری‌گ له‌ل‌ی‌ان ه‌ات‌ن‌ه‌و‌د‌و‌یا ه‌و‌ی‌چ ک‌اری‌گ ئ‌ه‌رای‌ان ن‌ه‌ک‌ری‌ا ه‌ه‌ت‌ه‌ن‌یا ه‌ه‌ر خ‌ی‌ز‌ا‌ن‌ی‌گ م‌لی‌و‌ن د‌ی‌ن‌ار در‌یا و‌ه‌پ‌ی‌ان و‌دی ب‌ر پ‌و‌ی‌ل‌ه‌له‌ی ب‌ار‌و‌و‌ز‌ه‌ع‌ی‌ل ن‌اب‌و‌وری س‌ه‌خ‌ت‌ه‌ک و‌ه‌ت‌و‌ی‌ش و‌ل‌ا‌ت‌ه‌گ‌ه‌م‌ان ه‌ات‌گ‌ه‌ه‌و‌ی‌چ ب‌ه‌س‌ی‌ان ن‌اک‌اد، ی‌ه‌ی‌ش و‌ه‌ل گ‌ر‌ف‌ت یا م‌و‌ش‌ک‌ل‌ا‌ت ش‌و‌ی‌ن ن‌ی‌ش‌ت‌ه‌ج‌ا‌ب‌و‌ی‌ن و‌ه‌خ‌ا‌ت‌ر ی‌ه‌ک ژ‌م‌ار‌دی فر‌ه‌گ‌ه‌و‌ر‌ای‌گ له‌ئ‌ه‌و‌ا‌ن‌ه‌گ‌و‌ه‌ر‌ه‌و و‌ل‌ا‌ت‌ه‌ه‌ات‌ن‌ه‌و‌د‌و‌یا ع‌و‌م‌ر‌ی‌ان گ‌ه‌و‌را ب‌وی و‌دی ن‌ا‌ت‌و‌ی‌ه‌ن‌ن ه‌ه‌ر ک‌اری‌گ ئ‌ه‌رای خ‌و‌ه‌ی‌ان ب‌ک‌ه‌ن، و ک‌ور‌د‌ه‌ی‌ل فه‌ی‌لی ه‌ه‌ت‌ه‌ن‌یا و‌ه ت‌و‌ی‌ش ئ‌ی گ‌ر‌ف‌ت یا م‌و‌ش‌ک‌ل‌ه‌ن‌ه‌ه‌ات‌ن‌ه‌و‌ه‌ل گ‌ر‌ف‌ت پ‌و‌ی‌ل و‌م‌و‌ل‌ک و‌م‌ا‌ل‌ه‌ی‌ل‌ا‌ن‌ی‌ش د‌ی‌ر‌ن کر‌ژیم د‌ی‌ک‌ت‌ا‌ت‌و‌ری د‌ه‌س ن‌ان له‌ب‌ا‌ن‌ی‌ان و ب‌ه‌ش‌ی‌ان‌ه‌و کرد و‌م‌ل د‌ار‌و‌د‌ه‌س‌ه‌گ‌ه‌ی‌و له‌ج‌ی‌اتی ی‌ه‌ک ح‌ک‌و‌م‌ه‌ت‌ه‌ب‌ر‌ی‌ار‌ه‌ی‌ل س‌ه‌ر‌ی‌ع‌ی‌گ د‌ه‌ر ب‌ک‌ر‌دا تا ئ‌ی ح‌ه‌ق‌ه‌ئ‌ه‌رای خ‌ا‌و‌ن‌ه‌ی‌لی ب‌چ‌ی‌ا‌ت‌ه‌و ئ‌ه‌و‌ی‌ن‌ی‌م ئ‌ی ک‌ی‌ش‌ه‌ی‌ل‌ه‌ن‌ان له‌ژ‌ی‌ر د‌ه‌س د‌ا‌د‌ا‌گ‌ای‌ه‌ی‌ل ک‌ی‌ش‌م‌ه‌ک‌ی‌ش م‌و‌ل‌ک‌د‌اری و ب‌ی ئ‌ه‌و‌دی ک‌ ئ‌ع‌ز‌ا‌ف ب‌ک‌ری‌ه‌ی ح‌ک‌و‌م‌ه‌ت‌ه‌خ‌و‌دی ت‌ه‌ن‌یا م‌ه‌س‌ئ‌و‌و‌ل‌ه‌و ل‌ای ئ‌ه‌س‌ا‌س‌ی‌ی‌گ‌ه‌له‌ی ک‌ی‌ش‌ه‌. و م‌ه‌س‌ه‌له‌ی ئ‌ن‌س‌انی ئ‌ه‌رای ک‌ی‌ش‌ه‌ی‌ل ک‌ور‌د فه‌ی‌لی گ‌ه‌و‌را ت‌ر‌ی‌ن ه‌ه‌و‌ل د‌ا‌ی‌ن‌ی‌گه‌ ر‌ا‌گ‌ه‌ی‌ان‌د‌ن پ‌ه‌خ‌ش‌ی‌ه‌و‌ک‌ر‌د یا له‌س‌م‌ی‌ن‌ار‌ه‌ی‌ل‌ی‌گ گ‌م‌ت‌و‌گ‌و‌و و‌ه م‌لی ک‌ری‌ا چ‌و‌ی‌ن ی‌ه‌ک‌ی‌ش‌ه‌ج‌ی‌ن یا ش‌ه‌ر‌ی‌ح‌ه‌ی‌گ‌ه‌ن‌ی‌ش‌ت‌ن‌ه‌ز‌و‌و‌ان و ز‌ار‌ا‌و‌ه‌و س‌ت‌و‌ی‌ن‌ه‌ی‌ل ئ‌ه‌س‌اس‌ی‌ی‌ له‌و‌ل‌ا‌ت‌ه‌ی‌ل ک‌و‌و‌چ‌ب‌ه‌ر له‌د‌ه‌س ئ‌ه‌د‌ه‌ن له‌ن‌ا‌ک‌ام ب‌ه‌ش‌ه‌و‌ک‌ر‌دن‌ی له‌نا‌و‌نی ر‌و‌ش‌ن‌ه‌و‌ی‌ری ب‌ی‌گ‌ا‌ن‌ه‌و‌غ‌ه‌ر‌ی‌ی‌گ . و‌ی‌ه‌م‌ه‌س‌ه‌له‌ی‌ئ‌س‌ب‌ا‌ت ک‌رد‌ن ش‌ن‌ا‌س‌ا‌م‌ه‌س‌ه‌ک ئ‌ه‌و س‌س‌ت‌م‌ه‌ی‌ل ز‌ال ک‌ری‌ا‌گ‌ه‌د‌ه‌ری کرد و ه‌الی ب‌ری له‌ و‌ه‌ز‌ار‌ه‌ت‌ه‌ی‌ل ع‌ی‌راق ئ‌ع‌ت‌م‌ا‌د و‌م‌لی ک‌رد‌ن‌ه‌ و‌ه ت‌ا‌ی‌ب‌ه‌ت ئ‌ه‌و‌ه‌گ پ‌ه‌ی‌و‌ه‌ن‌د ک‌ری‌ا‌گ‌ه‌و‌ه‌ک‌ی‌ش‌ه‌ی‌ل ج‌ن‌س‌ی‌ه‌، و ه‌ه‌لو‌ژ‌ا‌رد‌ن ئ‌ا‌خ‌ر‌ی‌ش د‌و‌ی‌ر‌ه‌و‌خ‌س‌ت‌ن ئ‌ن‌س‌انی ت‌از‌ه‌و ح‌ه‌ق ک‌ور‌د‌ه‌ی‌ل فه‌ی‌لی د‌ی‌اری کرد ه‌ه‌ر و‌م‌خ‌ت‌ی نا‌و‌ن‌د‌ه‌ی‌ل د‌ه‌ن‌گ‌د‌ا‌ی‌ن له‌د‌ه‌ش‌ت ع‌ی‌راق دا‌وا له‌ل‌ی‌ان کرد دو ب‌ه‌ل‌گ‌ه‌ی‌س‌ب‌و‌وت‌ی ن‌ی‌شان ب‌د‌ه‌ن ج‌و‌و‌ر م‌ه‌ر‌ج یا ش‌ه‌ر‌ت ئ‌ه‌س‌اس‌ی‌ی‌گ ئ‌ه‌رای ب‌ه‌ش‌د‌اری ک‌رد‌ن‌ی‌ان له‌ه‌ه‌لو‌ژ‌ا‌رد‌ن و‌دی ج‌و‌و‌ر‌ه‌د‌ا‌خ‌و‌ا‌زی یا ت‌ه‌ل‌ه‌ی‌گ ئ‌ه‌ک‌ی‌د ی‌ه‌ک‌ی‌گ‌ه‌له‌ م‌ه‌ر‌ج‌ه‌ی‌ل ت‌ه‌ع‌ج‌ی‌زی‌و‌ه‌خ‌ا‌ت‌ر ی‌ه‌ک ک‌ور‌د‌ه‌ی‌ل فه‌ی‌لی ه‌ه‌ر و‌م‌خ‌ت‌ی د‌ه‌ری‌ان ک‌ری‌ا د‌ه‌س ت‌ری‌ا له‌ب‌ان گ‌ش‌ت ب‌ه‌ل‌گ‌ه‌ی‌ل ر‌ه‌س‌م‌ی‌ی‌ان ک‌ ئ‌س‌ب‌ا‌ت ع‌ی‌راق‌ی‌ه‌ت‌ی‌ان ئ‌ه‌ک‌اد و‌دی ج‌و‌و‌ر‌ه‌د‌ه‌ر‌ه‌ت‌ی ت‌ر‌ه‌ک ئ‌ه‌رای ئ‌س‌ب‌ا‌ت ک‌رد‌ن ها‌و‌و‌ل‌ا‌تی ب‌و‌ی‌نی گ‌و‌م‌ه‌و‌ک‌ر‌د .

کورد ئ‌ه‌و نه‌ت‌ه‌وه‌سه‌ک تیه‌نگ دیموکراسیه

جه‌مال ئ‌ه‌ر‌ک‌ه‌وا‌زی

دیموکراسی‌یا یه‌ک‌لا‌و‌ه‌ن‌ه‌ک‌ا‌و ک‌ور‌د تیه‌نگ دیموکراسیه‌و ه‌و‌ی‌چ گ‌و‌م‌ا‌ن‌ی‌گ له‌ی ب‌ر‌ی‌ار‌ه‌ن‌ی‌ه‌ له‌ل‌ای‌ه‌ن ک‌ور‌د‌ه‌و. ئ‌م‌ج‌ا ب‌ای‌ه‌س‌ه‌پ‌ی‌ک‌ه‌ا‌ت‌ه‌ی‌ل ت‌ر ع‌ی‌راق له‌ی ر‌ا‌س‌ی‌ه‌ب‌ر‌ه‌س‌ن‌ه‌و‌ه‌ و ه‌ه‌و‌ل ز‌ی‌ا‌ت‌ر ب‌ی‌ه‌ن له‌و‌ه‌ر‌خ‌ا‌ت‌ر و‌ه‌د‌ی‌ه‌ا‌و‌رد‌نی ک‌ ه‌ی‌م‌ان ئ‌ی ح‌ا‌ل‌ه‌ت ک‌ز‌ه‌ و پ‌ش‌ت‌گ‌ی‌ری خ‌ا‌س‌ی‌گ ن‌ه‌ی‌ر‌ی‌گ و گ‌ش‌ت ل‌ای‌ه‌ن‌ه‌ی‌ل ب‌ی‌ج‌گ‌ه‌ک‌ور‌د د‌ه‌س له‌نا‌و د‌ه‌س ن‌ی‌ن ئ‌ه‌را و‌ه‌د‌ی‌ه‌ا‌و‌رد‌نی ، ک‌ ب‌ی‌گ‌و‌م‌ان ی‌ه‌ی‌ش خ‌ا‌ل‌ی‌گ ب‌ن‌ه‌ر‌ه‌ت‌ی‌ه‌ئ‌ه‌را د‌ه‌س‌ه‌و‌ه‌ر‌ک‌رد‌ن و پ‌ه‌ی‌اک‌ر‌دن د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی له‌ع‌ی‌راق تا ئ‌ی و‌ل‌ا‌ت‌ه‌ئ‌ه‌م‌ن و ئ‌ا‌س‌ا‌ی‌ش و س‌ه‌ف‌ا‌م‌گ‌ی‌ری له‌تی ب‌ه‌ر‌ق‌ه‌ر‌ار ب‌و‌و‌گ و گ‌ش‌ت ه‌ه‌ق‌ی‌گ له‌تی د‌ی‌اری‌ک‌ری‌ا‌گ ب‌و‌و‌گ، و‌دی ج‌و‌و‌ر‌ه‌ت‌و‌ی‌ه‌ت‌ر‌ی‌ه‌ی‌گ پ‌ی‌ش‌ک‌ه‌ف‌ت‌ن خ‌ا‌س‌ی‌گ ب‌اری‌ه‌ی‌گ‌ه‌د‌ه‌س و س‌ه‌ر‌ا‌ن‌س‌ه‌ر ع‌ی‌راق‌ی‌ش پ‌ر ب‌و‌و‌گ له‌خ‌و‌ه‌ش‌گ‌و‌ز‌ا‌نی و نا‌و‌ه‌د‌انی و ن‌ه‌ی‌ار‌ه‌ی‌ل د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی‌ی‌ش س‌ه‌ر خ‌و‌ه‌ی‌ان ب‌ی‌ه‌ن له‌د‌ی‌و‌ار و ن‌ه‌ت‌و‌ی‌ه‌ن‌ن دی ع‌ی‌راق ب‌و‌و‌ه‌ن‌ه‌و‌ئ‌ه‌را س‌ه‌ر‌د‌ه‌م د‌ک‌ت‌ا‌ت‌و‌ری‌ه‌ت . م‌ه‌ی‌ل ک‌ور‌د و‌ه‌ل‌ای د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی‌یا ه‌ه‌ر له‌س‌ه‌ر‌د‌ه‌م ش‌و‌و‌ر‌ش‌ه‌ی‌ل‌ه‌و‌ه‌تا ر‌و‌و‌ژ ئ‌م‌ر‌و‌و ئ‌ا‌ش‌ک‌را و د‌ی‌ار‌ه‌، و‌ه‌ر‌د‌ه‌و‌ام ج‌ه‌خ‌ت له‌ب‌ان د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی‌ه‌ت ئ‌ه‌را گ‌ش‌ت م‌ل‌ل‌ه‌ت‌ه‌ی‌ل ع‌ی‌راق ک‌ر‌د‌گ‌ه‌، و‌ه‌ل ئ‌ه‌و‌د‌ی‌شا له‌ی م‌ه‌ی‌د‌ا‌ن‌ه‌و‌ه‌گ‌ام خ‌اس نا‌گ‌ه‌و ت‌و‌ی‌ن‌ی‌گ و‌ه‌گ‌ش‌ت با‌و‌ه‌ر‌ی‌گ‌ه‌و‌ه‌پ‌ه‌ی‌ر‌ه‌و‌کار و ج‌ی و‌ه‌ج‌ی‌کار گ‌ش‌ت ب‌ن‌ه‌م‌ای‌ه‌ی‌لی ب‌و‌و‌گ له‌ئ‌ی‌س‌ه‌و له‌ئ‌ا‌ی‌ن‌د‌ی‌ش.

ر‌ی‌ک ب‌خ‌ه‌ن و با‌ل له‌ل‌ی ئ‌ه‌ل‌ل‌ان و پ‌ش‌ت و‌ه‌پ‌ی ب‌و‌و‌ه‌س‌ن و د‌ژ‌ ر‌ی‌گ‌ر‌ه‌ی‌ل د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی گ‌ام ب‌ن‌ه‌ن و پ‌ه‌ی‌ا‌م‌ی‌گ خ‌اس و گ‌و‌ن‌ج‌ی‌ا‌گ و د‌ل‌خ‌و‌ه‌ش‌ک‌ه‌ر ب‌ر‌ه‌س‌ن‌ه‌م‌ل‌ل‌ه‌ت‌ه‌ی‌ل ع‌ی‌راق و ج‌ه‌خ‌ت له‌ بان چ‌ه‌س‌پ‌ان‌ن د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی ب‌ک‌ری‌ه‌ی‌گ ، چ‌و‌ی‌ن‌ک‌ه‌ت‌ه‌ن‌یا د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی چ‌اره‌ی ز‌ه‌خ‌م ک‌و‌ی‌ه‌ن و ت‌از‌ه‌س و ن‌ی‌ه‌ی‌ل‌ی‌گ م‌ا‌ل‌و‌ی‌ر‌انی و ک‌ا‌و‌ل‌ک‌اری پ‌ه‌ر‌ه‌ب‌س‌ی‌ن‌ی‌گ. د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی ت‌ه‌و‌ا‌ف‌قی د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی‌ی‌گ‌ه‌پ‌ر له‌ تام ب‌ه‌خ‌ت‌ه‌و‌ه‌ری و س‌ه‌ر‌ف‌را‌زی، ج‌ی و‌ه‌ج‌ی‌ک‌رد‌ن د‌ه‌س‌ت‌و‌وره‌، د‌ا‌ب‌ی‌ن‌ک‌رد‌ن و ها‌و‌ر‌د‌ن‌ه‌و‌دی ه‌ه‌ق‌ه‌ی‌ل‌ه‌د‌و‌ی‌ر له‌ گ‌ش‌ت در‌و‌ش‌م یا ش‌ع‌ا‌ر‌د‌ی‌ل‌ی‌گ نا‌و‌ه‌ج‌ی، و‌ه‌ل ی‌ه‌ی‌ش ه‌ه‌و‌ل و ت‌ه‌ق‌ل‌ای گ‌ش‌ت‌ل‌ای‌ه‌نی ت‌و‌ای‌گ و ب‌ای‌ه‌س‌ه‌کار ج‌دد‌ی له‌ب‌انی ب‌ک‌ری‌ه‌ی‌گ و گ‌ش‌ت ن‌ا‌ک‌و‌و‌کی و ک‌ی‌ش‌م‌ه‌ک‌ی‌ش‌ه‌ی‌ل س‌ه‌خ‌ت س‌ی‌اس‌ی ب‌خ‌ری‌ه‌ی‌گ‌ه‌کن‌ار و ب‌ه‌ر‌ژ‌ه‌و‌ه‌ند‌ی گ‌ش‌تی له‌و‌ه‌ر‌چ‌ه‌و ب‌گ‌ی‌ر‌ی‌ه‌ی‌گ. ب‌ی‌گ‌و‌م‌ان در‌و‌ش‌م یا ش‌ع‌ا‌ر س‌ه‌ر‌ه‌کی ک‌ور‌د (چ‌ه‌س‌پ‌ان‌ن د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی)له‌و‌ل‌ا‌ت‌ی‌گ ک‌ و‌ه‌د‌ر‌ی‌ز‌ایی د‌ام‌ه‌ز‌ر‌ا‌نی خ‌ه‌و خ‌و‌ه‌شی ن‌ه‌ی‌ه‌و د‌و‌ی‌ر ب‌و‌ی‌ه‌ل‌ه‌پ‌ه‌ی‌ر‌ه‌و‌ک‌رد‌ن د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی و ه‌ه‌ق ن‌ه‌ت‌ه‌و‌ه‌ی‌ل له‌تی ژ‌ی‌ر‌پ‌ا ک‌ری‌ا‌گ‌ه‌، نا‌م‌ه‌ی م‌ل‌ل‌ه‌ت ک‌ور‌د و س‌ه‌ر‌ک‌ر‌د‌ای‌ه‌تی ک‌ور‌د ئ‌ه‌را د‌ه‌س‌ل‌ا‌ت‌د‌ار‌ی‌ل ها‌و‌ی‌ه‌ش له‌ی و‌ل‌ا‌ت‌ه‌ و ئ‌ه‌را گ‌ش‌ت م‌ل‌ل‌ه‌ت‌ه‌ی‌ل ع‌ی‌راق و‌ه‌ ب‌ی ب‌ی‌ج و پ‌ه‌نا د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌اس‌ی‌ی‌ه‌. چ‌و‌ی‌ن‌ک‌ه‌ی‌ه‌ی‌ش ج‌ه‌نگ ئ‌ی‌م‌ه‌و‌ه‌ل ن‌ه‌ی‌ار‌ه‌ی‌لا

**د‌ه‌ر‌ف‌ه‌تی
ت‌ر‌ه‌ک ک‌ور‌د
ف‌ه‌ی‌لی
گ‌و‌م‌ه‌و‌ک‌رد‌ن**

گول سوو

پهروو کویه نهی چهن ساله

سهر به ست نه رکه وازی

کسه پیل فره یگ لهی دنیا که فنه ناو دام غه لمت و جار له یوایش ههس
نهو غه لته له نه فامی که سه گه وه نه نجام دریه یگ و له دل نه نقه زه وه نهی،
یا نامانچی نه وه نهی که شیه یگ لهو رهفتار و هه لسوکه هتیه پروس بووگ
و بچوکه خانه ی خوسه و کینه ته وهو جیگر بووگ له دل که سه یلیگ
تر، یا ته ماشا که یید که سیگ قسه یگ تیه یگه ده میا و له نیهت پاک
خوویه وه نهی زانیگ چوین ده ریخه یگ و بویشیگه ی، دی نهو قسه جویر
به لگه یگ له بانئ دائریه یگ و گشت وه ختیگ تیه رنه ی روی کابرایا و
شهره زاری وه پی کهن، یا نه گهر هات و قسه ی هه ق کردید و ناهه فی
دایده لایه ن وه رانور و سه د له سه د زانید و دنیا یید لهو که سه ک
ناهه قه و بایه سه پشتری له ل نه که یید نمجا له نه نجامیش وه که سیگ

خراو ته ماشا کریه یید که هه رچه نی خراویش نه ییرید و مه به سد
نه رزانکردن که سه گه نه وه ته نیا نه وه نه وگ قسه ی راسی کردیده. دی
نهو خوسه و کینه ته له لای به عزه که سیگ هه ر له دلایان مینیگ و هه ر
وه چه و بوغز و کینه ته وه نوور نه پید و هو یچ وه ختیگ ناماده نین دل
له لید پاکه و بکه ن و لاپه ری تازه یگ وه لدا واز بکه ن.

نی جوور ده حاله ته یلیگ له ناو کوومه لگا و مناشکرا دیارو له ی
سه رده میسه وه یه کجاری رنگه و داگه تا رادیگ کاریگری فره یگیش
کردگه له بیان هامشوکردن قه ومه یل و ته نانه ت نهو که سه یلیسه ک
نی جوور ده بوغز و کینه تیگ دیرن نیه یلن مناله یلیانیش هامشو
بکه ن و بوینه سه سه به ب بریان په یوه ندی رحمداری له ناوانیان،
بیگومان یه ییش حاله تیگ سلبی یا خراوه و چاره سه ر توایگ، وه ل
وه داخه وه جویر نه وک نشارت وه پی کردیم نی جوور ده که سه یلیگ
هو یچ وه ختیگ ناماده نین دگان وه هه قا بنه ن و نه هه میه ت
وه وه خشین نیه ن وه دریزایی ژانیا ن و ده یل خودیا ن وه بوغز و
کینه ته وه پیر که ن، بیگومان یه ییش جووریگه له نه خو هشی و له لای
به عزه که سیگ چاره سه ر نه ییرگ و هه میسه له وه خت دانیشتن یا
باسکردن مه سه له ی په یوه ندی ناو نی قه ومه یل و هامشوکردن په کتری

نی جوور ده که سه یله دلخو هشی نه وه نه یرن
جاریگتر قه وان کو یه ن نه ژهن و په روو
کو یه نی چهن ساله نه په نه یه کا، چوینکه هه ر
بایه سه سه ریاس نه لته کنن و قسه یگ
ک وهر چه ده سال کریاس هه ر بویشنه ی و
دوباریه و بکه ن و هه ر زخم که سه گه وه پی
بکولننه وه. ده رنچام فره که س له ژانیا ن
که م تا فره هه ر غه له ت دیرن و ناده میزاد
مه عسووم نیه له غه له ت، وه ل نافریم نه ر
که سیگ به خشنده و دلفراوان ک به رژه وه ندی
قه ومایه تی بفا میگ و بزانیگ چوین رهفتار
خو ی نیشان به یگ و قسه نه گریگه دل،
راسه به عزه قسه یگ جویر نه وک باسی که ن
له تیر به تره، وه ل ناده میزادیش نیه وگ ساله یل
ژیا نی گشتی وه بوغز و کینه ت بووه یگه سه ر
و دل بووگه شوون جه مه وکردن قسه و باس
دل سه ری.

وه فروارین بان خانگ هاوسا مالگه د مه که له وه ختیگ بان
خانگه گی خود وه فر پووشاسه ی.
۵- هه میسه هه ول نه وه بیه گرینگی یا نه همیه ت به یید شیاو
جنگ و چوینه تی قسه کردند.
۶- نه همیه ت بیه که س وهرانوهر د و قه در و حورمه تی بگر.
۷- هه میسه وه شیه مامله وه ل مه ردم بکه ک وه جوورده تواید
مه ردم مامله وه لدا بکه ن.
۸- که سیگ خاس و خاومن وه خشین به له گشت وه ختیگ و نه گهر
تواید گشت که سیگ بناسید بایه سه بووه خشید له گشت که سیگ.
۹- خوسه و کینه ت له دل مه یله وه و هه ول بیه گشت وه ختیگ
دهمده و خه نستنه و بووگ.
۱۰- راسگوو به له ستایش و تار یفکردن له وه ختیگ تار یف که سیگ
که یید.
۱۱- هه میسه هه ول بیه له وهرانوهر ده گد بر سه یده وه بفا مید له ل.
۱۲- زیاتر خه ریک کاره یل خود به و، وه پی پرس دس له کار که س
مه یه و ده خاله ت له کار مه ردم مه که.
۱۳- له لویتبه رزی و خود گه ورا زانین و (من و من) خود
دویره و خه.
۱۴- گشت وه ختیگ هاوری وه فادار و دلسووز و خاسیگ به نه ر گشت
که سیگ و نه ر هاوریه یل خوددیش وه تاییه ت.

ناده میزاد له ژیا نی نه ر وده سه ووردن خو شه ویسی و نه ر
نه وک بووگه که سیگ خو شه ویس له لای که سه یل تر بایه سه
رهفتار و هه لسوکه هت خاسیگ داشتووگ و بزانیگ چوین
خو شه ویسی خو ی له دل مه ردم ده وروهر چه سپنیگ، نمجا له ی
باوته چهن پرسیا ریگ سه ره له دیگ نه ر که سیگ ک بتوایگ
خو شه ویس بووگ له لای مه ردم یا خو شه ویسی خو ی بر سه نیگه
دل که سه یل تر، له وانه ییش: نایا تن چه ز که یید که سیگ بوید گله یی
و ره خنه له لید بگریه یگ؟ نایا تاچه نیگ نواید خو شه ویسی
ده وروهر نه ر خود باریده ده س؟ نایا له ی مه یدانه وه گام نایده؟
نایا تواید بزانیگ چوین ره سیده نی مه به سه؟ بیگومان نه ر جاو
نی پرسیا ره یله ئویشیم:-
۱- هه ول بیه هه میسه نارام بوید و دویره و بکه ف له تویره یی و
ده نگیه رزی و کیشمه کیش.
۲- هه میسه له وه خت قسه کردند وه ل هه ر که سیگا هه ول بیه
وه شیوه یگ دووسانه و نه رمه وه قسه بکه یید، چوینکه نه وک وه
نه رمی گام بنه یگ فره چووگ.
۳- ریز له هویر و را و دید وهرانوهر ده گد بگر و قیه مت نه رای
داینه.
۴- له وه خت قسه کردند وه ل وهرانوهر هو یچ وه ختیگ مه ویس
غه له تید، چوینکه گشت که سیگ غه له ت دیریگ و گله یی له

چوین بویده که سیگ خو شه ویس؟

گول سوو

ئۆتيزم شىويانىڭ دەروينىيە و لەوەرچە عومر ۲ سالانە دەلە منال دەرکە فيگ، قەيرىگ سەرچە وەئشارەت وەئەو دەكەن ك لەناونى ۱۵ تا ۲۶ مانگى دەرکە فيگ. ئى شىويان دەروينىيە وە نىسبە (۷۵٪) زياتر لەكۆر دەرکە فيگ تا دويەت، ئمجا منال ئۆتيزم لەسنى مەيدانە وەكىشە دىرىگ وەك: لەتیکلايى كوومە لايەتتى و گەشە كەردن زووان و قەيرىگ كىشەي رەفتار تر، ئمجا لە زوان كوردى وشەيا كەلىمەي خود تەنبايى ئەرا ئۆتيزم دانريگاە. لە سال ۱۹۴۲ زانا (ليوگەنەر) وتارىگ لە باووت ۱۱ نەخووشە وەنوويسا و ئەراي دەرکەفت ك قەيرىگ نەخووشى ھەس زويتر ھەس وەپپيان نەكرىگاەيا نەژنەفتنەسەي، ھەر لەوەر ئەو پيش ناو ئەو نيشانەيلەنا (ئۆتيزم). ئۆتيزم لە قەيرىگ منال سووكە و شايەت كاريگەرى نەياشتووك لەبان گوزەر كەردن شىواز ژيانى، وەو مەعنا ك وەئاسانى تويەنىگ ژيان خودى بووگە رىبە وەو دوير لە كىشە و گرفت، وەل لەقەيرىگ منال شىوازەگەي تونە و كىشەيل فرەيگ لەلى كەفيگە وەئەرا بەعزە خيزانە يلىگ. لەي باووتە وەباخسەيل ئشارەت وەئەو دەكەن ك ئەنجام ئەو شىويان و تىگچگن ئەنامەيل دەمارەك بووگە سەبەب پەكخستن فەرمانەيل مەغز، ھووكار رەگەزى و كوومە لايەتتى ھويچ پەيوەندىگ وەتويشبوين وەئۆتيزمە وەنەيرىگ. وەگورەرى بەحسىگ لەسال ۱۹۹۲ ك (جلبر) نەنجامى داگە، ئوپشىگ : (ئۆتيزم) شىويانىگە لەگەشە كەردن و ھەر وەئەو پيش منال تويش گرفت رەفتارى بووك و ھەلسوكەفت و رەفتارى جىاوازەلە منال ئاسايى.

گرووپ يا دەسەي ئەمريكى (ئۆتيزم) يىش وەپى لەيواسەك ئۆتيزم گرفت وەردەم گەشە كەردنە. رىكخريگ تەندروسى جەھانىش ئشارەت وەئەو دەكەن ك ئۆتيزم شىويانىگە لەگەشە كەردن منال لەسنى سال يەكەم عومر منال دەرکە فيگ و بووگە سەبەب پەككەفتن زووانگرتن و زووانىش ھووكار تىكەلبوپن كوومە لايەتتى و دروسبوين كارەيلىگەلە ناونى ئادەمىزادەيل. منال ئۆتيزم جوير منال ئاسايى نيەتويەنىگ قسەيلى دەرخەيگ يا جوملەيگ وەتەواوى بويشىگ و لە ھەمان وەخت خووشى نيايگ چشتەيل وازىكەردنى ئەووز بکريەن و نيەتويەنىگ بەشدار قسەكەردن بووك و گوزارش يا تەعبىر كەردنى فرەفۇرسە و بەعزە جاريگ وشەي كەلىمەيل ئەللاجەوى تىەريگەكار و بەعزە جاريگىش وشەي كووتايى قسەيل ئوپشىگەو. بىجگە ئەو پيش كىشەي كز كوومە لايەتتىش لاي منال ئۆتيزم ئەو سەك منال تويشەنگ وەئۆتيزم ھەس و سووز و خووشەويىسى ئەرا دالگ و باوگى وەك منال ئاسايى نيە، ئەگەر دويرەو بکە فيگ لەدالگ يا باوگ گرينگ ياموھم نيەلە لاي، خووشى تيايگ ھەميشە لەوازيكەردن خودى وەتەنبا بووك و جارس بووك لەقەرەباغى و گرينگى يا ئەھەمىيەتتىش وەكەسەيل نزيك نيەيگ و ھەسيارەلە وەرانوهر شەوق تىژ و فرە و خواردن شىر بزى و چشتەيل تر. لە روى رەفتارىشە وەكىشەيلى ئەو سەجار لەيوا ھەس تەماشاشا كەيد ھەر وەپى سەبەب خەنىگ يا گريگ يا تواناي تەماشاشا كەردن تەواويگ نەيرىگ لەو وەخت قسەكەردن.

مەپەس لەپەيوەندىكەردن ، ئەو رەفيقا يەتتەسەك بەعزىگ لەجايەل جوانەيلمان وەل گەورايەيلا ئەنجامى دەن، وەو مەعنا ك وەل كەسيگا لەخوھيان گەوراتر ھەلسوكەفت كەن. ئمجا لەپرا چەن پرسىاريگ پەيا بووك و لەوانەپش: ناي جايەل جوانەيل تويەنن رەفيقى گەورايەيل بکەن وەتايەت وەل ئەوانەك لەعومر خوھيان فرەگەوراترن؟ ناي ئەو رەفيقىە وەردەوامى دىرىگ و جايەلەيل تويەنن مقەيەتتى لەو رەفيقىە بکەن؟ ناي كاميان زياتر نەف وەرگرن

رەفيقى جايەل وەل گەورايەيلا

سالار جەمال

لەو رەفيقىە؟ ناي مەردم كوومەلگا چوين نورنەئەو دياردە و ج مەعنايگ وەو جوورە رەفيقىە بەخشن، خاس يا خراو؟ ناي باوگ ودايگ ھەز كەن كۆرەيل جايەل جوانيان رەفيقى گەورايەيل بکەن؟ گشت ئى پرسىارەيلە ئەنجام ئەو رەفيقىە دەنەپيمان ك تويەم بزانيە پەيوەندى چىنىگ وەل چىنىگ جىاوازا لە عومر خوھيان بەرھەمگەي چوينەو چەلەلى دروس بووك؟

بىگومان لەي سەردەم ئيسە مەسەلەيگ ھەس ك ئەويش مەسەلەي رەفتار و ھەلسوكەفتە، ئەھەمىيەت جايەلەيليش ئەرا ئى مەسەلە ئەو سەك نەف وەرىگرن لەئەزموون گەورايەيل، چوينكە دونياي ئمروومان پەرلەكيشە و گرفت و تارادەيگ گەورايەيل تويەنستە چەن قوناغىگ لە سەختەيل ژيان بوورن يا وەپى وەي لەي بپەرئە وەئەرا قوناغىگ تر، مەعناي ئەو سەئەوان ئەزموون دىرن لەي لايەنەو وەو زانن ھەو جەيل ژيان چەس. ئەگەر ھات و جايەل جوانيگ رەفيقى كەسيگ كەرد لەخوھى گەوراتر لە عومر ئەو نيشانەي ئەو سەلە ئەزموون يا تەجروبيەي وەرىگريگ و رەنگ پياووتى لە خودى بنەيگ و لەھەر كىشەو گرفتىگ تا بتويەنىگ وەكەمترين زەرەد قورتار لەي بووك، يەيش مەعناي ئەو نەيە جايەل جوانەيل رى خوھيان نيەزانن، نەخەير بەلكوو حوكم زەمانە لەيواسەك گەورايەيل رينيشاندر نەوئەيل تازەن. چوينكە گەورايەيل وە حوكم ئەو ژينگەك لەتى پەرورەدەبوينە و ئەو قوناغەيلەك وەپيا گوزەر كەردنە تا رادەيگ تويەنن وەربەسەيل فرەيگ بىشكنن و بىرەسنەكنار دلنبايى و خوھيان دوير بگرن لەگىژەل و دياردەي زەرەدمەن، ئمجا لەپرا ئەو نەرامان دەرکە فيگ ك جايەلەيل زياتر نەف وەرگرن لەو رەفيقىە و تويتن پشتگىر و رينمايىكەر خوھيان بناسن لەژيان .

لەباووت وەردامى و درىژەداين وەو رەفيقىيشە، مينيگەبان ھەلسوكەفت و رەفتار خود جايەلەگەك چوين بتويەنىگ درىژەبەيگەپى و لە ھەمان وەخت لەوەرچەو كوومەلگايىش متمانەي زياتر وەرگريگ و دايگ و باوگىش ھويچ گومانىگ لەو رەفيقىەنەيرن ك كۆرەگەيان بويەسەرەفيق كەسيگ لەخوھى گەوراتر، چوينكە ئمروو باوگ و دايگ ھەو جەو كەسيگ دىرن بووگە پىشت و پەنا ئەرا جايەلەيليان تا دلنيا بوون لەو ك كۆرەگەيان رەفتار و ھەلسوكەفتى سادەو بىگەردە، نەك تەنبا ھەر لەوەر ئەو، بەلكوو دايگ و باوگ ھەز كەن مناليان بووگە خاوەن كەسايەتتى خاسيگ و لەوەرچەو مەردم شانازى وەپيەو بکەن و بتويەنىگ بونىاد خاسيگ ئەرا دويارووژ خودى دابنەيگ و شەكەتتى و دەردەسەرى ئەرا خيزانى نارىگ، يەيش ئارەزوو گشت دايگ و باوگىگە لەژيان . ئيمەبەعزە جاريگ ژنەفيم و ئويش بىلا ھەرزەكار تىكەل گەورايەيل بوون و قسەلەيليان وەرىگرن تا نەفام و شەرم دەرنەچن لەو وەخت گەورايى وەلى وەمەرچىگ ھووكارى بکەيد ژنەفتنى لەقسەكەردنى زياتر بووك، بىگومان يەيش بەر تايەت خوھى دىرىگ و ئايندەي رووشنىگ لەلى كەفيگەو. ھەر لەوەر ئەو پيش رينمايى و ئامووژگارى دايگ و باوگەيل كەيم نەونەريگ لەوەر دەم رەفيقىكەردن كۆرەيليان وەل گەورايەيلا، چوينكە بوويچگ لەگەورا حەتمەن نەف وەرگريگ و نيەوگەزەرە ئەراي.

ئۆتيزم چەس؟

نازاد جەلال

کی خاوهن بریاره؟

گول سوو

تر و بی نهوهك دهور خاسیگ بیاشتووگ. ودلی لهیرا ژن ههوهجهوه چهن پهیرهویگ دیریگ ك بایهسه نهنجامیان بهیگ نهرا نهوهك دهمیهت هاوسههگهی بهیگ له بان بریارداین دروس، چوینکه شارهزایهیل نی مهیدانهجهخت له بان نهوه كهن ك بریارهیل غهلهت ژن تنیا زهرهدهدورههگهی نیهرهسنیگ، بهلكوو خود خوهیشی زهرهدهمنه بووگ. له لایگ ترهوه شارهزایهیل جهخت له بان نهوه كهن ك ژنهیل فرهیگ له بریارداین سهركهفتگ نین، چوینکه هس و سووز زاله له بانیان و نیهتویهنن دهسورداری بوون، یهیش معنای نهوه نیه ك ژن نیهتویهنیگ بریار نهقلانی بهیگ، ودل نهوهیشا دوینیم ژن فرهیگ هس توانای بریارداین دیرن له بان ناست ئابووری و خاوهن دامهزرایهیل ئابووری گهورایگن له بان ناست جههان، ودلی بایهسه نهوهیش له هویر نهوهیم ك پرس و پرسکاری کلیل سهركهفتنمانه.

و شهرمنه له بریارداین و هووکارهی نهوه بویه ك تنیا پیگاهیل خاوهن بریارن له گشت چشتیگ و بیجگه نهوهیش له روی کوومهلایهتیوه لهوه ترسیهیگ قسهی مهردم بایگهبنانی و دی وهو جووره مقهیهته لهوه ك قسهی خراو ناریکه بان خودی و ئاساییه لهلای ك پیاو خاوهن بریار بووگ، ودلی كزی پیگ و بریارداین ژن قهبول نهکریاگه و ههبوایگ لهلی، ههر لهوهر نهوهیش دوینید گرفتگی دهروینی دروسکردگه له لای فرهیگ لهو جایهلهیله ك توان ژیان هاوسهری دروس بکهن له کورهیل و له دویهتهیل وه سهبهب نهو نمونهیل خراوه ك له ناو خیزانهیل كههیگهوههرچهو. قهیریگ له زانایهیل دهروینی، بریار غهلهت بهنهوه نهرا كزی كهسایهتی و شیویان دهروینی و رهنجیان یهکیگ له هاوسهدهیل له بوچیگترین چشت و دویرهو خستنهوهی وهرپرسیاری یا مهسئولیهت له خودی و بریار نهواکهی

قسهی کووتایی نهرا کییه؟ بریار جی وهجیکردن له ناو خیزان نهرا پیگاهه تا ژن؟ ئی پرسیاره فره كهس چهز كهن جووهگهی بزائن وهتایبهت لهی سهردهمه ك ژنهیل شان وهشان هاوسهدهیلیان کار كهن و هاوبهشن له دابینکردن ژیانه رووژانه. نمجا ههمان وهخت له شیوه کردنیگ تازهی نهمریکی دهركهفتگه نزیکهی ۶۰٪ نهو بریارهیله ك بهعزیگ له ژنهیل دهریكهن له وهختهیل دیاریکریاگیگ له ژیانان غهلهتهو بریار ههلهپهلهن و ههوهجهوه لهیکهوداین و شیوهوکردن دیرن. بیجگه نهوهیش دراسهتیگ تر ئاشکرای نهوه کردگه ك زیاتر له ۸۵٪ نهو ژنهیله ك شوی کردنه یا دویهتهیل چهز نیهكهن له پیایگیگ ههمیشه قسهی خودی بجهسپنیگ و دکتاتوریهت نیشان بهیگ. لهی دو بهحس ناهاوسهنگه شارهزایهیل قسهكهن و بنههت بریارداین ئاشکرا كهن و بیجگه نهوهیش بهحسیگ تر نهمریکی ك له زانکو یاجامعهی (هارفارد) نهنجام وهدهسهوه دابن ژن له وهخت گرزی و بی مهیلی ك زیاتر له پیگاهیل تویش ئی حالهته بوون لهیوا نیشاندیگ ك نهو بریارهیله لهی وهختهیله ژن دهیگهی ۶۰٪ غهلهتن. كهسهیل شارهزا له مهیدان دهروینناسی تاریف بریارداین كهن وهو فكرهیله ك كهسهگه رهسیگه پی نهرا چارهسمر کیشهو یهیش دروس نیهوگ تنیا له شوون هویرهوکردن و گهردین و پرس و رای نهوگ، نمجا دوینیم له ناو خیزانهیل فرهیگ بریارداین سفهت خودی لهدهس دهیگ و ژن وه تنیا بریاردهره لهو چشتهیله ك پهپوهندی وه خیزان و منالهیلی دیریگ و نهو چشتهیلیشه ك پهپوهندی وه هاوسههگهیشی دیریگ ههر خودی بریار له بانی دهیگ، یا تهماشا كهید له بهعزه خیزانهیلیگ ژن بیدهنگ

زالبوین وه بان وهربهسهیل پرووسهی هاوسههگری

گول سوو

دهوروه وه چهویگ ترهوه تهماشای دویهتهگهیان كهن، ودلی چارهسهریش نهرا ئی وهربهسه نهوهسه ك قهیریگ لهزه رهنگهدهیل وه قهرز و هست مانگانه تهلا فرووشن و تویهنین وهو شیوه تهلایش دهسهوهه بکهن، ودلی بایهسه دویهتیش ههلویست خاسیگ داشووگ و داواکاری فرهیگ نهیاشتووگ، چوینکه بهختهوهری له مال و سامان و ئالتوین نیه و بایهسه نهوهیش له هویریان بووگ ك فره خودیان نهخهنه ژیر قهرزهوه و دویاخر نهتویهنن نهو قهرزه بیهنهوه له وهخت ژیان هاوسهری و نهتویهنن وه دل خودیان تام وهبرگرن لهو ژیانیهانو کیشه نهرایان دروس بووگ و بیجگه نهوهیش بایهسه مال باوگ نهوهیش بزائن ك داواکردن ئالتوین كهمیگ نهرا نهوان نیهوه له کووتایی ههر نهرا کور و دویهتهگهس.

وهربهس سییم: كهلهپل ناوماله، ك نهویش یهکیگ تره له ههوهجهیل مال نهرا ژیان هاوسهری، نمجا نهرا نهوه ك وه كهترین خهرج نهوه ههوهجهیشه پهروه بکریهیگ، خاستر نهوهسه نهوه كهلهپهلهیله ك وه پویل كهمرتگیگ فرووشیهن و نهرزائن قانجاز له لیان بکریهیگ و بسینیهن و سهههتا قهیریگ ناومالهی خواست بسینییهیگ نهرا ژیان هاوسهری وخیزان.

وهربهس چوارم: ری و رهسم سویرکردن ك یهیش فره جار بووگه مایهی ناکووکی له ناونی ههردوگ خیزان کورهگه وه دویهتهگه، نمجا مهرج نیه له شوون گهورایگ نهو ری و رهسمه ساز بکریهیگ و تویهنن له شوونیک بوچیگتر و نهرزان قیههت ناماده بکریهیگ یا ههر له مال سویر سادهیگ نهنجام بیهن و شرینی و خواردن پیشکesh وه میوانهیل بکریهیگ.

کورهیل وهختی رهسنه نهوه عومره ك وهرپرسیاریتی مال و خیزان بگرنه مل، ههول نهوه دهن بچنه خوازمهنی دویهتیگ ك بنههت ژیانیه نهوهز بووگ نهرا كهسیگ وهرپرسیار و خیزاندار، بیگوومان ژنخوازینیس ههوهجهوه نامادهکاری تهواویگ دیریگ له گشت روییگهوه، بایهسه له سهههتا کورهگهوه دویهتهگه باوهر تهواویگ داشووون وه ژیان هاوبهش تازه له بان بنهمای قهر و حورمهت و خوهشهویسی و رهسینهوه له یهکتری، دویای نهوهیش دهس بکریهیگه نامادهکاری نهرا ههوهجهیل ژیانان، یهیش ههوهجه وه پویل و دارایی دیریگ و فره جار دهسپچیگ یا مههانهی باوگ دویهتهگه ك بایهسه چشتهیل فره و گرانتقیمهت بسینیگ بیگوومان بووگه ریگر لهوهردهم لهیهك رهسینهوهی دو كهس ك فرهخوهش یهکتری توان، نمجا لهیرا نهوه وهربهس و چارهسهرهیله خهیمنه روی له باوته وهك ئومیدهواریم باوهر تهواویگ داشووون نهرا گشت چشتیگ.

وهربهس یهکم: مال (لانهی هاوسهری) یهكهمین بهش شیر له پویل و دارایی له پرووسهی هاوسهری داگر کردگه و تویهنریهیگ وه گووروی قهیریگ هویرهوکردن زال بویده بان گرفتهیلی وهردهمی، نمجا سهههتای ژنخوازین تویهنن وه مال بوچیگیگ ژیان هاوسهری دروس بکهن تا له کیشهی نهوین شوون قورتاردان بووگ.

وهربهس دویم: ئالتوین (تهلا) یهکیگ تره لهو کیشهیله ك کورهیل له وهخت ژنخوازین روی وهروی بوونهوه، لهی حالهته باوان دویهت داوای ئالتوین فرهیگ كهن نهرا دویهتهیلیان ك لهیوا هویرهو كهن نهگهر بایگ و کورهگه ئالتوینهیل فرهیگ سهههت نهرا دویهتهگه نهوه قیههتیگ تر دیریگ و مهردم

له یاد شه‌هیدیل کورد فهیلی

گول سوو

شایهت چین و نه‌توه‌و تایفه‌یلگ
له عیراق وه تویش له ناو‌بردن
دهسه‌جهمی و چه‌که‌یل ته‌قلیدی
یا کیمیای هاتوین وه‌لی نه‌و
شناسنامه‌یل و قاقه‌زه‌یله ک ن‌سبات
وجود وه عیراقیه‌تیان نه‌کاد له
لیان نه‌بریا و جوور کورده‌یل فهیلی
وه‌ختی رژییم له ناوچگ هه‌ولدا
له‌غوو شناسنامه‌ی عیراقیان بکاد

نالایه‌یل سیاسی عیراقی رهنه‌گو کریا و له ناونیان شه‌هیدیل کورد فهیلی بوی ک نه‌رای پارت شیوعی عیراقی و پارت دیموکراتی کوردستانی و یه‌کیتی نیشتمانی کوردستانی و حزب ده‌عوه و نه‌نجوومه‌ن ن‌سلامی بالا و پارتیه‌یل وه‌یژه‌یل سیاسی عیراقی تره‌ک ن‌نتما نه‌که‌ن و نه‌چنه‌و، و گشت کورده‌یلش وه‌ل یه‌که‌و شان له شان خه‌باتیگ پ‌شکه‌ش ولاته‌گه‌یان کردن.

دیفاع له جمهوری‌هت کردن له به‌غدا و کازمییه و باقی شاره‌یل عیراق وه‌یوچ وه‌ختیگیش ن‌ستسلام نه‌کردن له‌وه‌راوه‌ر نه‌و شه‌رخوازه‌یل زاله.

تاریخ خه‌بات کورده‌یل فهیلی له عیراق وه تایبه‌ت له بان کویه‌یل کوردستان و به‌غدا و ناو‌راس و باشوور عیراق وه پیت یا حه‌رفه‌یل شه‌وقدار نویسیاگه و ک شه‌هیدیل کورد فهیلی لاپه‌رده‌ی چه‌رمگیگه له م‌یژوو یا تاریخ عیراق نویسانته ک له دریه‌ی سه‌له‌یل سه‌ختیگ هه‌ول دان نه‌رای خاتر ناینده‌ی رووشن روولیه‌یلی و ملله‌ته‌گه نه‌گه‌ر کورد یا عه‌ره‌ب و یا تورکمان ویا کلده‌و‌ناشوور ویا له تایفه‌یل ومه‌زه‌به‌یل ودینه‌یلی تره‌ک بوون، و کورده‌یل فهیلی له خه‌باتیان موهم‌ترین ده‌سه‌فتنیگ نه‌رای ملله‌ت و نیشتمانیان جی وه‌جی کردن له‌ری یه‌که‌و گرتنیان وه‌ل خه‌باته‌یل گشت روولیه‌یل ملله‌ت عیراقیان له عه‌ره‌ب و کورد و تورکمان جوین گشتیان وه تویش نه‌و زولم و ده‌سد‌ریژی و زندانه‌اتن وه‌ی خاتر خوینیان وه‌رهنه‌گیل

و کورت کردن یا ن‌س‌رار راهبه‌ر نهمر مسته‌فای بارزانی له بان کانید کردن حه‌بیب محه‌مه‌د که‌ریم ک یه‌کی له کورده‌یل فهیلیو تا بیده جیگر سه‌رۆک جمهوری له وه‌خت گه‌فتوگوو له بان ئۆتۆنۆمی یا حوکم زاتی له سال ۱۹۷۱ نه‌کید وه‌بی سه‌به‌ب نه‌هات.

و تاریخیخ ناچیده‌و دو‌یا و ئاره‌زووی گشت یه‌سه نه‌چیده‌و دو‌یا نه‌رای حوکم وده‌سلاتداری سه‌دام جه‌لاد و دار و ده‌سه‌گه‌ی وه‌لی تاریخ هویچ وه‌ختیگ نه‌و قاره‌مانیه‌یل نازاک و خوین پاک وه‌قوربانیه‌یل گه‌ورایان به‌شداری له ره‌سم نه‌خشه‌ی عیراق تازه کردن له هویره‌و ناواد. هه‌زاران سه‌لام له گیان پاک شه‌هیدیل کورد فهیلی و گشت شه‌هیدیل کورد و کوردستان و گشت عیراق و قوربانیه‌یل نه‌نفال کووچ وه‌بی کریاگه‌یل و قوربانیه‌یل چه‌که‌یل بایۆلۆجی و جه‌رسومی و کیمیای سه‌لام له روولیه‌یل ملله‌ت عیراقیان کخوینیان پ‌شکه‌شکردن نه‌رای خاتر نازادی خو‌ه‌یان و نازادی نیشتمان و ملله‌ته‌گه‌یان.

کەمی منیش
ڕۆژات ڕوولم دوینمەو؟

وه تویش نه‌و زوله ک وه تویش کورده‌یل فهیلی هات نه‌هاتن و شایه‌ت چین و نه‌توه‌و تایفه‌یلگ له عیراق وه تویش له ناو‌بردن ده‌سه‌جهمی و چه‌که‌یل ته‌قلیدی یا کیمیای هاتوین وه‌لی نه‌و شناسنامه‌یل و قاقه‌زه‌یله ک ن‌سبات وجود وه عیراقیه‌تیان نه‌کاد له لیان نه‌بریا و جوور کورده‌یل فهیلی وه‌ختی رژییم له ناوچگ هه‌ولدا له‌غوو شناسنامه‌ی عیراقیان بکاد وه‌ی جووره‌ ده‌س نا له بان گشت نه‌و به‌لگه‌یل مسته‌مه‌سه‌کاتیانه ک ن‌سبات ن‌نتمایان نه‌رای زه‌وی باوگ و باپه‌ره‌یلیان له ولات راه‌ده‌ین نه‌کاد ک له‌تی وه‌رژه هه‌زاران سال ده‌س کریا و ژیار و ناو شاره‌یل و که‌سایه‌تیه‌یل کورد له‌عیراق دیاردا جوور (شه‌هه‌ریار وشه‌هه‌رزاد وکه‌هه‌رمانه و تاق که‌سرا وخانه‌قین وجه‌له‌ولا وشه‌هه‌ریان و زرباتییه و به‌غدا و شوونه‌یلی تره‌ک) وه‌ی حه‌ق سه‌نینه له کورده‌یل فهیلی ته‌نیا هه وه‌خاتر وه‌راوه‌ر گرتنیان له ن‌نقلاب هه‌یشت شو‌بات نه‌وی ک له‌تی شوورپ‌ش ۱۴ ته‌مووز له ناو‌جوی، وه‌لی کورده‌یل فهیلی قاره‌مانیه‌لیگن

له‌ی جووره مانگیگ و وه‌رژه نزیکه‌ی سی سال رژییم سه‌دامی له ناوچگ گه‌ورترین تاوان ن‌سانی وحه‌مله‌ی وه‌خشیانه‌یگ وه تویش روولیه‌یل ره‌سه‌ن عیراقیان له کورده‌یل فهیلی هاورد وه‌ختی هه‌زاران که‌س له جاهل جوانه‌یلیان زیندانی کرد و هه‌زاران که‌س له کو‌یخا و که‌یوانوو و منال و ژن له ژیر هه‌ره‌شه و ته‌هیدید چه‌گ یا سلاح ناچار کریان وه‌با ری بکه‌ن له ناو‌نی کیلگه یا حه‌قله‌یل مین یا نه‌لغام تا وه‌ره‌و سنووره‌یل ن‌یران بچن له شوین یه‌ک ده‌س نریا له بان گشت مولک و ماله‌یل و سه‌روه‌ت و سامان و به‌لگه‌یل ره‌سمیان ک ن‌سبات عیراقیه‌تیان نه‌کاد و گشت پویه‌یلیانیش ک مسۆگه‌ر ژیان خاسیگ له ناینده‌ی نه‌رایان نه‌کرد له‌لیان بریا.

و تا دریه‌ی سی سال وه تویش ئی زوله هاتن و رژییم له ناوچگیخ ئی کینه‌ت و حقه‌ده‌سی نه‌کرد، جاهل جوانه‌یلیانیش له زندانه‌یل نوگره سلمان و نه‌بو غریب بی سه‌رشوین کرد و چاره‌نویس هه‌زاران له‌ی جوانه‌یله مردن بوی له زه‌رفه‌یل نادیاریگ له ناو‌نی نه‌زمونه‌یل چه‌که‌یل کیمیای و بایۆلۆجی و له هه‌ورسانه‌یل ده‌سه‌جهمی نادیاریگ ده‌فن کریان و هالی دالگه‌یل به‌دبه‌ختیان خوین نه‌گیرن وه مل چاره‌نویس نادیار روولیه‌یلیان و فره‌یش له لیان وه حه‌سه‌ره‌تیان وه رحه‌مت خودا جوین.

وه‌ی کینه‌ت و حقه‌ده‌سامیه ک رژییا وه مل کورده‌یل فهیلی له گشت دونیا له فه‌نی نه‌ بوی و هویچ ملله‌ت یا جه‌مگای به‌شه‌ریگ

نمروو له کوممه لگای کورده واری گام هه له په له یگ نریه یگ نه را چرخ شارستانی پیشکه فتنگ ئنسانی، یه پیش له وهختیگ ک کوممه لگای ئنسانی پیشکه فتن فرده خاس و ئاشکرایگ وه خویه وه دیه. بیگومان وه گورده ی نه و پیشکه فتن فرده گورج کوممه لگای ئنسانی، کوممه لگایه یل نیمه پیش وه گشت چین و لایه نه یلیه وه تویه نه سنگه گام خاس بنه یگ و مهر یه کیگ و له لای خویه وه وه گورده ی چوینیه تی نه فوره رگرتن له و پیشکه فتنه هه ول داگه و تویه نه سنگه به شدار بووگ، ئمجا یه کیگ له و چین یله ک وه گشت هه ول و ته فلا یگه وه له ی پیشکه فتن مه تر سیداره به شدار بویه، نه ویش چین ئنه یله، وهختیگی ش نویسیم ئنه یل بیگومان مه به سمان نه و ئنه یله سه ک له زوورم مه یدانیه یل ژیان کار کهن وه تاییه ت له مه یدان ره سانن یا ئعلام، وه ل نه گهر بیرسیم و بویسیم له وه ره چهره سانن؟ نه و جو او وه گه ی ئاشکراس، چوینکه به شیک فرده ی نه و پیشکه فتنه یله له ری ره سانن و له ری وه سیله یل ره ساننه وه ره سیه سه ئی چین یله وه دی نه و گویرانکار یه یله ههر چوینیک بووگ.

جویر نه وه ک ئاشکرا و دیاره، کار ره سانن یا ئعلام، یا کارکردن له

ناو به شه یل جیا جیای ره سانن وه ک زوورم کاره یل تر، رووژانه و جوود ئنه نویسه ر و قه له م ژن و سیمای ژن له تی دوینریه یگ، مه عنای نه وه سه گرینگ یا موه مه بزانییم یا بیرسیم ئایا نه و ئنه یله ک له ری یل ره سانن یا ئعلامه وه تون به یام خوه یان و ئامانچ خوه یان بره سنن بایه سه له هه مان وهخت به یامیان ئنه یل بووگ، یه پیش وه مه عنای تاراده ی خاسیگ بایه سه شاره زایی و زانیاری له مه یدان گوزهران و گرفت ئنه داشته وون و خاوه ن فکره و رووشنه ویری به تویه یگ بووگ تا به تویه نیگ له مه یدان ژن و گرفت و کیشه ی رووژانه ی ئنه یله وه هه ول و ته فلا ی خاسیگ به یگ و له ری وه سیله یل ره ساننه وه هه ول جدی به یگ و به تویه نیگ دهنک ئنه یل بره سنیگه وه ره پر سه یل و داواکار چاره سه ر بووگ نه را کیشه و گرفت ئنه یل، مه عنای نه وه سه ری وشوون خواست و خاسیگ بوینیکه وه نه را چاره سه رکردن گرفته یلیان یا ره سین وه دهر نه نجام خاسیگ، ئمجا نه و ئنه یل خاوه ن رووشنه ویری و شاره ز و تواناداره ک به تویه نن وه جور نه ته وه له ری یل ره سانن یا ئعلامه وه دهنک ئنه یل بره سنن، بیگومان نه وه مه عنای خزمه تکرده و خاسترین سه رکه فتنه له وهختیگ هه م کار ره سانن کهن و هه میش باس ئنه یل کهن و گرفته یل ژن خه نه روی و داواکار چاره سه ر نه را گرفته یلیان. وه ل نیمه له هه مان وهخت بایه سه نه وه پیش له هویرمان نه چووگ ئایا نه و ئنه یله ک له ی مه یدان کار کهن ئنه یل کارا و شاره زان؟ ئایا نه و که سه یله نه ک تویه نن خزمه ت وه ئنه یل بکه ن یا ئزاد بوون له هویر و فکره و ئزاد بوون له به رنامه و پشتگیر بوون وه فکره و رووشنه ویری خود خوه یان؟ چوینکه کار ره سانن یا ئعلام بیگومان هه وه جه وه فکره و رووشنه ویری خاسیگ دیریگ.

ژن و پیشه ی ره سانن

تارا فایق

ده زگایه یل ره سانن و ئاگادار کردن هاوولاتی

وهه یب الصانع

ده زگایه یل ره سانن یا ئعلامی نه خش یا دور ته وه ری یا محوره ییگ له ژیان رووژانه یی و سیاسی دیرن و کاریگه ری دیاریگ له بان رهفتار و دیدگای گشتی دیرن وه ل نه ی ره ساننه له وهخت جهنگ سه رد کاریگه ری چالاکتریگ دیریگ نه وه پیش له ریگه ی بلاو کردن ته سر یچه یل بریگ له کار وه نه سه یل . بری جار ره سانن له لایه ن ولاتیگ یا کوممه لیگ له ولاته یل له دژ ولاتیگ تر وه کار بریه یگ تا به تویه نیگ ئامانچ ئسرتایجی خوه ی وه ده س باریگ . وه گورده ی بریگ له ئسرتایجیه یل ده زگایل ره سانن وه کار به ن نه را به خشه و کردن خه وه دروو یا گه ورا کردن باوه تیگ یا سه رله نوو دوباره و کردن باوه ته یل کویه نیگ تا به تویه نن له ریگه یان ئامانجه یل سیاسی و نابووری خوه یان زامن بکه ن وه گشت نه ی ئسرتایجیه نه را ئالشته و کردن دیدگای ملله ت و له ناوبردن متمانیه یا سه وه حکومه ت و زیایه و کردن ترس و نگرانیه . ئزادی دهر برین یا ته عبیر چشتیگ زه رووریه چوینکه یه کیگه له هه وه جه یل دیموگرایی ک ملله ته یل نه را وه ده س هاوردنی خه بات کهن، وه ل فره بی ئزادی دهر برین و په خشه و کردن خه وه ره یلیگ دویر له راسی بووده بایس شیویان بارووه ز و له ناو بردن بنه وایل نه خلاق ی ولات. نه را چاودیری له حقوق ئنسان ولاته یل و ریخه ری اوه یل ناوده وه لته تی بایه د ته قالا بکه ن نه را دیاری کردن قانونه یل و دیدگای رووشن و ئاشکرایگ له باوه ت نه و چشته یله ک له نه نترنت بلاو کریه ن وه نه و هه قه یل مه دهنیه بایه د وه گورده ی قانون پیشخه ن و زیایه و بکه ن. نه من و سه قامگیری ملله ت ها له سه رته ی کاره یل حکومه تیگ نه را ره حته تی و ئارامی ملله ته گه ی ته قالا و هه ول نه دا.

issue(66) Apr 2010

ره سانن نه ی

سه رده مه و ره سین وه ژیانیک خاستر

رافد الصگر

ره سانن یا ئعلام نیشتمانی نه خش یا دور سه ره کیگ له نیشان داین دیدگای گشتی له کوممه لگا و له ناو ملله ته یل جیگر له شاره یل دیاریگ وه ل وه داخه وه بریگ له گه ناتنه کاره یل ته قالا کهن نه را وسیان دژ وه ره سانن یا ئعلام راس، له لایه ن سیاسیه و سیاسه ت ره سانن ده وه لته یگ به شیک گرنگ له سیاسه ت نه و ولاته سه ک تویه نیگ له ریگه ی له بان به رژه وه ندییه یل کوممه لگا هاوولاتیه یل و ئازادیه یل گشتی جهخت بکه یگ . ره سانن لایه نیگ نه یه ک چه وه ری خاسه و بوین بارووه ز بکه یگ به لکه م خوه ی یه کیگ له میکانیزم یا ئالیه یل ره سین وه ژیان خاستر وه هویچ کوممه لگایگ نه ته تویه نیگ پیشکه فنیگ تا وهختیگ ئزادی به یانن نه وه پیش له ریگه ی نه و پیشکه فتن ئعلامیه ک له کووتایی سه رده م گوزده شته ئاشکرا بوی و که ناله یل راگه یاننن فره یگ کریانه و ک له مه یل یا ره غبه ت و خاسی و خراوی بارووه ز گشت لایه نه یل ئاگادارمان که یگ . دامه زانن که ناله یل فره یگ ک نیمه نه ته تیجه یل نه ی که ناله یله و نه و چشته ک نه را ی ته قالا کهن فرمه ته رناکه و ک فیشتریان هانه دژ بنه وایل دینی و نه خلاق ی وه ی خاتره بایه د ریکه فتنیگ ئمزا بکریه یگ ک وه گورده ی ره سانن ته نیا نه را ناشتی و هاوکاری وه کار بووریه یگ وه له هه مان وهختیش بایه د له ئزادیه یل و حقوق ئنسان چاودیری بکه یم.

پیشکەفتن ئابووری و

شوورش چەرخ کوچگین تازە ی کشتوکالی لە باشوور کوردستان

گول سوو

جویر ئەوەك ئاشكراس (۱۰) هەزار ساڵ
وەرجه زاین، ئادەمیزاد لەو وەختە وە لە
كوردستان باشوور ئە ماوە ی چەرخ کوچگین
كویەن دەرکەفتگە ماوە ی فرە یگ لە ژبانی
وگەردین بردیە سە سەر ئە شوونیگە وە ئەرا
شوونیگ تر و ئەشكەفتیش كرده سە ماڵ
سروشتی ئەرا ئەوەك ئەتی بزێیە یگ، وەلی
لەو ماوە ژبانی ناره حەت بویە وە سە بەب
ئەوەك وەر دەوام وەل سروشتا ئە كیشمە كیش
بویە لە وەر خاتر مە نە نە وە ی ئە ژبان،
ئەویش ئە ئە نجام مكوو بونی بویەك
كیشمە كیش وەل ژینگە خرا وە گە ییا كرده ئەرا
ئەوەك گویرانكاری ئە سروشت بنەرەتی
ئە نجام بە یگ و جیگەر بووگ.

بیگومان لەلای گشت كەسیگ ئەویش
ئاشكراس ك ئەو گویرانكاریە وە شیوە یگ
بنەرەتی و دیار لە قوناغ جیواز كردن
دەرکەفت. ئەو قوناغیشە كە فینگە ناونی
چەرخ کوچگین كویەن و تازە، ك لەتی
ئادەمیزاد لە قوناغیگە وە ئەرا قوناغیگ
تر گویری، وە ئەویش ژبان ئابووری وەلیا
گویری و ك لە بان جە مە و ك ر د ن بەر هە مە یل
ژیا و گام وەرەو ئابووری بەر هە مە و ر د ن نا.
وە سە بەب دویری ئەو قوناغە و لە وەر
نەوین سەرچە وە ی نویسریاگیگ، لە
یەكە و دەرەیل بەنا بردنە وەر شوونە وەرەیل
ماددی ئادەمیزاد ئەرا دیارداین سروشت
ژبانیان و زانستن بارو و زەج ئابووریان
لەو ماوە، ئمجا لەیرا تویە نیم بویشیم
ك ئەو قوناغە گامیگە وەرەو مە نە نە وە و
جیگەر بوبن و دەرکەفتن كوومە لگا. ئمجا
ئەوەك ئاشكرا و دیارەك ئەو گویرانكاریە
ئەو وە وای كوردستانیش گرتە سە وە و
بویە سە بەب ئەوە ك ئادەمیزاد بتویە نیگ
ئەشكەفت بیلگیگە جی و بچووگە ئەو
شوونە یلە ك لە ئەشكەفتە وە نزیك ئەرا
گەردین لە شوون خوەراك، یەیش لە وەر
خاتر ئەوە بویە ك روی بکەنە ناوچە یل
دەشتایی. ئادەمیزاد لەی گامە یلە
پیشکەفتن وە دەس هاوردگە و زیاتر هویرو
كردگە وە سە بەب ئەوەك شارەزاییگە ی زیای
كردگە وەر هەر وە و سە بەبیشە ك زیاتر
دەسلاتی شكیاسە بان سروشتە گە ی، ئمجا
وەرەو کاریشە تواسگە ئامانجە یلیشی وەرەو
ژبان هاویش بوو یگ، یەیش وە سە بەب
روی وەرۆی بوینە وە ی بویە وەل ژینگە ییا.
لەیرا خالە تیگ سروشتیە ك هە ل سو كە ف ت
ئادەمیزاد و جموجویلە گە ی ئەرا ئەوەك
بویگ ك لە گەردینی هەول پە یاکردن
خواردن بە یگ و جموجویلە گە یشی ئەرا
خاسترکردن وە سیلە یل و پیشخستیان
بویگ. ئمجا لەیرا بایە سە ئەویش
لە وەرچە و بگریم ك وە سە بەب ئەو
وە سیلە یلە وە بویە ئادەمیزاد تویە ن س ت نە
باریگە یانە كار لە پە یاکردن ئەو بەر هە مە یل
بنەرەتیە لە سەرچە وە یل سروشت. بیگومان
وەختیگ ئەو گویرانكاریە یلە دروس بوی،
شە و ف د ا نە وە یگیش بوی ك کاریگەری خرا و
داشت لە بان ژبان گژوگیا ك سەرچە وە ی

سەرەکی بوی ئەرا حە یوان، هەر لە وەر
ئەویش ناوچە گە هیشتنە سە جی و
گەردینە سە شوون سەرچە وە یل تر ئەرا
خوەراکیان، یەیش لە یوا كردگە ئامیزاد
بکە فینگە شوونیان، چوینکە سەرچە وە یگ
سەرەکی بویە ئەرا ژبان ئابووری ئادەمیزاد
لەو قوناغە و لە هە مان وەخت توانای
پیشکەفتن ئادەمیزادیش دەر خە یگ ك
پە یو نە دی داشتگە وەر و ی داین گویرانكاری
ئابووریە وە. گشت ئە یانە بەر هە م
رووشنە ویری ئادەمیزادن ك دروسکردن
چشت تازە هاورد نە سە و ج و و د، ئە و نە ییش

هەوکار بوین ئەرا پیشخستن لایە نە یل ژبان
ئادەمیزاد لەو قوناغ دریم ماوە. لەی قوناغە
بە لگە ی تە و اویگ نیە ئەرا ئەوەك كشتوکالی
کریاویگ، وەل جوور و جیوازی سەرچە وە یل
ئابووری یە کیگە لە و دە س کە ف تە یل سەرەکیە ك
هان ئادەمیزاد داگە واز لە ئەشکەفت باریگ و
یەكە شوون نیشتنە جی بوین دروس کرد و لە
كشتوکالییش شوورش یگ زانستی خستە سە وە
ك تاریخ ئادەمیزاد وەرەو مە نە نە وە و
جیگەر برد و دویاخریش گویرانكاری لە
شارستانیەت ئنسانی پە ییا بوی.

مانگیگ لە تاریخ کورد

د. کە یوان ئازاد

مانگیگ له تاریخ کورد

گول سوو

مانگ نادار له سالنامهی زاینی و هدیارتیرین مانگیگیل سال شماریهیگ،
ک فرهترین رویداگ و تومار تاریخی له بان کورد گرتسه خوهی، تا نه و
رادهک دیارتیرین رویداگیل لهی مانگیگ رویدانه.

ئه رای کرد یهک وژه خاکیگ داشت. ئه و سهرکرده گشت عومری
وه خهبات و ئاوارهیی برده سهر له وهر خاتر ئه وهک کورد له
ژیرده سهیی قورتاری بووگ و کورد بره سنیگه هه قهیل نه ته وهیی
خوهی، وهلی دویاخر عومر موولت وهی نهیا دریزه به یگه ئه و
کاروان گه ورا و کووچ ناخرین کرد و ئه و په یامیشه ئه را کوپ و نه وه و

ئمجا ههر له سهرتهای ئی مانگه و له یه کم رووژی، سهرکردهی
گه ورای کورد مسته فا بارزانی له (۱ ئادار ۱۹۷۹) له ئاوارهیی و دویر
له نیشتمان مانئاوایی یه کجاری له دنیا کرد، ئه و سهرکرده تا
وهخت مردنی نه ئه را سه عاتیگ له وهر خوشه و یسی ئه را بنه ماله و
نه ته وه گه ی و دخوهشی ژیا و نه ییش له و کوردستانه ک نیمسه ده خهبات

روولیل نه ته وه گه ی هیشه جی.

له دویارووژدیل ئی مانگیسه و له ۲۰ ئادار ۱۹۴۶ یه که مین سهرۆک کۆمار
کوردستان پی شه وا قازی محمه د دویای ۳۲۰ رووژ سهرۆک کۆماری،
له مهیدان چوارچرای شار مه هاباد پایتهخت کۆمار وهل سهر قازی
برای و حمه حسیپ خان سه یف قازی ئاموزایا له سیداره دریان و
شهید بوین، وه ته وه ییش کورد له دویارووژ ئی مانگیه ئه را دویاچار
مانئاوایی له یه که مین سهرۆک کۆمار خوهی کرد، ئه و سهرۆکهک
که مترین عومر سستم کۆماری و سهر کۆماری له تاریخ تو مار کرد
. له لایگ تریشه وه ههر له دویارووژ ئی مانگیه یه که مین جه مروه ی
تاریخی کورد له بهش باشوور کوردستان رویدا، ئه و ییش وهختی له
ئیواره ی ۳۱ ئادار ۱۹۹۱ زوورم فره ی مه ردم هه ریم کوردستان ئه را
رته و کردن ده سلات به عس و حکومهت به غدا روی کردنه مه رزیل
ده سکرد عراق و ئیران و سووریا ئه را ئه وهک ئسپاتی بکه ن ئه را
رای گشتی جه هان و گشت ئنسانیهت ک کورد نه ته وه یگه رازی نیه وه
سته م و چه و سیان.

ههر له ناوړاس ئی مانگیسه و له ۱۶ ئادار ۱۹۸۸ شار هه له یجه دریا وهر
چه ک کیمیاوی و نزیکه ی پهنج هه زار روولیل بیتاوان شار هه له یجه
و ئه وانهک ئه و رووژمه یوان ئه و شاره بوین کریانه قوریانی چه ک

کیمیاوی، یه ییش ئه و چه که بوی ک تا ئه و رووژنه کورد وهی ئاشنا
بوی نه ییش خوهی ئه را روی وهروی بوینه وهی ناماده کردیگ ، ههر
له وهر ئه وه ییش ئه و رویداگه بو یه شوک یا سه دمه یگ گه ورا ئه را کورد
تا وه تراجیدیا دهنگ بیده سلاتی خوهی بره سنیگه جه هان و رای
گشتی. له ماوه ی ۱۵ رووژ ئی مانگیسه له (۵ ئاداره وه تا ۲۰ ئادار) ئه را
۱۹ ساله له بهش باشوور کوردستان ک ناسریاگه وه کوردستان عراق
راپه رینگی مه ردمی گه ورا رویدا ک ئه و ییش راپه رینه گه ی وه هار ۱۹۹۱
بوی ، ئه و راپه رین گه ورا له ماوه ی ۱۵ رووژ ئاوا ی له شوون ئاوا ی و
شار له دویای شار له لایه ن مه ردم و خه لک کوردستانه وه وه پشته گیری
پارت و لایه نه یل سیاسی و پی شه مرگه ی کوردستان ئازاد کریان
و دویاخریش گشت دام و ده زگا و دامه زریاگه یل رژیم به عس
عراق له گشت شار و شاروچه یل باشوور کوردستان دهر کریان.
بیجه ئه وه ییش له ناوینی ئه و رووژمه یل شه هه ر دوگ یاد ای ئادار و ۱۴ ای
ئادار تاریخ خوه یان دیرن، له ۱۱ ای ئادار ۱۹۷۰ ریکه فتنه نامه یگ تاریخی
له ناوینی سهر کردایه تی سیاسی کوردستان و حکومهت عراق له شار
به غدا ئمزا کریا و له رویداگ دویه مییش له ۴ ای ئادار ۱۹۰۰ مسته فا
بارزانی له دایگ بوی. له ۲۱ ئاداریش گه وراترین عهید و بوونه ی کورد
ک عهید نه ورووژه، که فته ناو لاپه ره یل تاریخه وه.

شەقلاوډه که فیگه پاريزگای ههولير له کنار جهوډل بهرز سهفين و لهناو دوولیک پان و وهرين، لهلای رووژدهلات و باشووریه و ههولير جهوډل (سوروك)ه، ك خاكیگ قرمز و مەعدەنیەو ، له رووژناوا و باشووریه و ههولير جهوډل سهفینهك پره له باخ و دارستان و بهرزى كویه‌ی سهفین ١٤٧٥ مهتره و وهگشت جووردهار و درهختیگ پووشیاگه جویر (دار بهروی و قهسقهوان و گردهكان) و چشتهیل تر ك بوینه سه درامه تیگ نابووری ئهرا خهلك شارگه. بیجگه نه وهیش گیانله و هریل فریگ لهو جهوډله یله ژیهن و دك وراز و گورگ و جووردها بالدار .

سهه چهوډی ئاو شەقلاوډه مینیکه پان جوویدیل وارانوا وه سه بهب واران زسان و نهو و هفر دیلهك تاویه نه وهو كه فنه ناو جوویدیل و ئاو یگ لهل دروس بووگ و هناو (ئاو سهرد) و رشیه یگه ناو زاب گهورا. له باووت كهش و ههواى شەقلاوډه، گوپرانكارى و دخوډیه و ههولير و ههولير و ههولير، له زسان و هفر و واران فریگ واریگ و مهردم ئهوسای شەقلاوډه بوخاری خهركین دروس کردیان ههم ئهرا ناشکردن و ههم ئهرا گهرمه و کردن مال، و دل نیسه گشتی بویه سه گهرمه و كهر نهفتی و غازی و کارهبايی . له وهرز یا فەسل و ههاریش شەقلاوډه وهگشت جوانیگه و ههولير كه فیگ و كویه و دهیشت و چهه رنگ سهوز لهوهر كهن و بوو جووردها گول لهتی پهخشو بووگ. له وهرز تاوسانیش كهش و ههواى شەقلاوډه خهوشه و ههولير ئهوه ك شوونیکه دارسان و كه فته سه کنار جهوډل سهفین ك بهیش جیواوای فریگ و هپی داگه و دل شوونهیل ترا له روی شنهواى نارام و دلگیرهوه، ههر لهوهر ئه وهیش مهردمان فریگ روی لهل كهن لهگشت لایگه وه، و دل له وهرز پایز شەقلاوډه چنگ زهرد پووشیگ و تابلو یا لهوچهی جوانیگ لهل دروس بووگ له وهختیگ گهلاى دارهیل رهنگیان ئهوهز بووگ.

یاقوت حه مهوى ، له كتاو (معجم البلدان) وه (شەقلاباد) ناوی هاوردگه و له كتاو گه ی تاریخ كورد و كوردستان (مه حه مه د ئه مین زهكى) یش ناوی وه (شاقلی ئاوا) بریاگه. نیسه له شەقلاوډه كورد و كلدانیه ییل و هیه كه وه ژیهن و ئهوسایش نزیكه ی (٤٠٠) كهس یه هووډی لهتی ژیا ، و دل له سال ١٩٥٥ له وهختیگ یه هووډیه ییل له عیراق دهرچین ئهوانیش شەقلاوډه هیشتنه جی و چینه وه ئهرا ولات خوهران. یه كه مین و هریه و بهر ناحیه ی شەقلاوډه (شه فیه ق ئه فهندی) بویه و یه كه مین مه درسه پیش لهتی له سال ١٩٢٢ دامه زریاگه و یه كه مین سه یاره پیش سال ١٩٢٨ هاتگه سه شه قلاوډه ك خاونه گه ی كابرایگ ئه رمه نی بویه و هناو (واهان) و یه كه مین دایره ی تاپوو له سه ږدم عوسمانی لهتی بویه و یه كه مین دایره ی بهریدیش لهتی له سال ١٩٢٨ دامه زریاگه و یه كه مین دایره ی نفوسیش لهتی له سال ١٩٤٠ دامه زریا و یه كه مین دادگایش لهتی له سال ١٩٤٦ و یه كه مین قایمقام ك دانریا ئهرا شەقلاوډه له مهمله كهت عیراقی له سال ١٩٥٢ بو ی و هناو شاکر فهتاه و کارهبايش له سال ١٩٥٢ ره سه شه قلاوډه و سال ١٩٧٠ یش یه كه مین كتاو خانه لهتی واز بو ی ك كتاویدیل خاس و نه هه میه تدار گرتویگه خوډی.

شەقلاوډه

شار

به هه یشت

وه هار

كورد ه واری

گول سهو

بابا تاهیر عوریاں همه مدانی شاعر و سووفی و دهرویش شاعر هیل کوردزووان

بابا تاهیر عوریاں

همه مدانی، ناوی

تاهیره. وتنه سه پی

بابا، له وهر نه و هگ

یه کیگ بویه له

پیاوهیل خاس و

ماقوول یارساں.

وه کارهاوردن وشه ی

"بابا" وهر جله ناو

، نه را رابه ریل نایین

یارساں و ریگه ی

دهوریشیزم نیسلامی

له کوردهواری له شان

وشه ی "پیر" وه کار

برییه ی.

هه رلیوا "عوریاں" یش وه پی وتنه، یا خوهی نهی ناوه نه را خوهی هه لوژانیه، وه مانای "رویت"، چوینکه باوهر وه فهلسه فهی سووفیزم داشتگه و جوور تیورینگ و وه شیوهی دهوریشیزم نیشانی داگه جوور پراکتیک. تمجا وتنه سه پی "همه مدانی"، له وهر نه و هگ له همه مدان ژیاگه و ههر له وهریش کووچ دویایی کردیه و وه خاک سپاریاس.

کویه نه ترین سه رچه وه یگ ژیاں بابا تاهیر له تی نویسریا وید کتاوه گه ی راوه ندییه. له و کتاوه ناماژ وه دیدار ناونی سولتان توغروول بهگ سه لچووقی و بابا تاهیر کریاگه، له زه رده انه ر تواید نه وه نیشان بیه ی، ک پله و حیگه ی دهوریش و سووفیه ییل له و ده ورو زه مانه بهرز بویه، رویداگ دیدارگه وه ی جووره باسی که ی: "ز نه فتم له و وخته گ سولتان توغروول بهگ هات نه را همه مدان، روولیه یل سووفیه ییل سی پیر بوین، بابا تاهیر و بابا جهعفر و شیخ جهمشا. له لای کویه یگ، ک ناوی خدر بوی، له دهرواژه ی همه مدان وسیاوین. وه ختایگ سولتان چوهی که فته پیا، پیاوگان ی وسان و خوهی شی له نه سپه گه ی هاته خوار و وهل شالیار نه بوونه سر که ندری وهر وه پیریان چوی و تواست دهسیان ماچ بکه ی.

بابا تاهیر له و نانه دهس خوهی کیشاو روی کرده سولتان و وته پی: "نه ی تورک توای چه وهل خهلق خودایا بکه ی؟" وت: نه و هگ نه مر بکه ی نه وه کم. "بابا تاهیر وته پی: نه وه بکه ک خودا توایدی، خودا نویشید: (ان الله یامر بالعدل و الاحسان). "سولتان دهس کرده گیرستن و وت: "ههر نه ی کاره کم".

له راسی وه ته وای سال له دالگبوین بابا تاهیر ناشکرا نییه. له سه رچه وه یگ نه وه هاتگه، ک "بابا تاهیر کور فه ریدوونه، له سال ۱۰۱۹ زایینی ژیایه و، له به لگه یگ باوهر وه پی کریاگیش هاتگه، ک ههر له و سالیسه کووچ دویایی کردگه.

برینگیش هانه بان نه و باوهر، ک له ۹۲۷ - ۱۰۱۹ ژیاگه، برینگیش نویش له ۹۹۹ - ۱۰۵۸ ژیاگه، به شیگیش وه هاوچرخ نیبن سینا ۱۰۶۲ زایینی دانه نه ی، به شیگتیش وه هاوچرخ خواجه نه سیرددین تووسی ۱۲۷۲ زایینی دانه نه ی.

ناسنامه نویسه یل، سه رده م جیاواز نه را ژیاں بابا تاهیر دیاری کهن، نه وانه گ وه هاوچرخ عهینو لقوزات همه مدانی ک له سال ۱۱۲۰ زایینی مریدیه دانه نه ی، دیاره ک له راسی دویره و که فتنه و نه وانه ییش ک وه هاوچرخ خواجه نه سیرددین تووسی دانه نه ی، دیاره زیاتر له راسی دویره و که فتنه.

له لایگترو رهزا قوی خان هیدایهت نویشی: "تاهیر عوریاں همه مدانی ناو پیرووزی بابا تاهیره، له زانایه یل و دانایه یل سه رده م خوهی بویه، خاوه ن شوین و مه قامیگ بهرز بویه، به شیگیش وه هاوچرخ سولتان هیل سه لچووقی دانه نه ی، وه لی نه یه ییش راس نییه، بابا تاهیر له شیخه یل کویه نهس و هاوچرخ دیله مییه گان بویه و له سال ۴۱۰ وهر جله کووچ کردن عونسووری و فیردهوسی و هاوچرخه یل نه وانه کووچ دویایی کردیه."

ههر له باوهرت دیاریکرن سه رده م له دایگبوین بابا تاهیره وه، میرزا مه هدی خان که وکعب، په نا به یگ نه را یه کیگ له دویه یته یل بابا تاهیر ک نویشی:

مو نان به حروم که دهر زهرف نامه دستوم

مو نان نوقته که دهر حهرف نامه دستوم
به ههر نه لفی نه لف قه ددی به ریو نایو
نه لف قه دووم که دهر نه لف نامه دستوم
نه ی دویه یته وه له یه که وداین نه بجه دی له قه له می ده یگ و رسته ی
(الف قد الف = ا. ل. ق. د. ا. ل. ف.) که یگه ۲۲۶ وهر جله کووچی و وه
سال له دالگبوین بابا تاهیر دانه یگه ی.

بیجگه نه ی له یه که وداین نه بجه دیه، نه ی دویه یته یه ره مز و راز فره یگ هاله تی و فهلسه فهی بابا تاهیر خه یده روی، نه را له یه که وداین و شیوه کردن نه ی دویه یته یسه شاعر نویشی: "من نه و ده ریامه، ک له قاویگ بویجگ خوه م دوینم، وه مانا ک من له گشت "بوین یا (وجود)" دروس بویه، وه لی له جوارچیوه ی که سیگ دیار دامه، وه جوور هگ، چوین قاویگ ناو یا قه تره یگ ناو نمونه ی ده ریایگه.

مانای نه ویش یه سه: (من خال یا نوخته یگم له بیت یا حه رفیگه وه هاتمه. بیت له وهر انوهر ده ریای و خالیش وهر انوهر قاوه گه سی. هه مییش مه بهس یا مه مهر له بیت مانای "بسم الله الرحمن الرحیم" ه، وه ی جووره نه گهر خالیگ بوود له "بسم الله" بووده به شیگ له خودا.

له ههر نه لفیگ په یکه ر قهد و قامه تی جوور نه لف په یا بوود. مه بهس له نه لف یه کم بیت (۱) یه که نیشانه ی (۱) ته نیا یه کیگه وه مانای خودا، نه لف دووم قهد و قامه ت و بوین یا جووود خوه یه، ک نه ویش ههر جوور (۱) ه، له ی رسته یا جومله شاعر توای بویشی ک خوه ی به شیگه له خودا.

قهد و قامه تم ک مینیگه نه لف (۱)، له نه لف (خودا) وه هاتمه.

ههر جوور یگ بوود وه گووره ی سه رچه وه یل باوهر وه پی کریاگ بابا تاهیر له ماوه یا فه تره ی ناونی نیمه ی دویم سه ده ی ده یه م و نیمه ی یه کم سه ده ی یانزه هم مه سیجی ژیاگه، له دایگبوین و کووچ دویایی شی و سه ساله یل ۹۲۷ - ۱۰۱۰ زایینی دیاریکریاگه.

که می ئاو دجله و فورات و قهولله پیل هاوسایه پیل

عه لی عه جیل

له چه م فورات جاری که مه و ئاویگ له ناوچهی حوسیبه تیهیگه ناو خاک عراق فیشت له ۲۵۰ متر چوارگوشه له سانیهیگ نیه یهیش له وهختیگ بایهه نهی ریژه نزیکه ی ۵۰۰ متر چوارگوشه بوود. له لایگتره و ئمسال له ئیرانیس واران فرهیگ واریه ک دسمیهت چه مهیل دیاله دهیگ وهی حکومت ئیرانی له ریگه ی دروس کردن بهند ئاوهیلگ له بان نهی چه مهیله نیهیلگ ئاو فرهیگ ئهرا عراق بایگ و له لایگتره و تورکیایش بهندئاوهیل گه وریگ دامه زرانگه ک فیشت ئاو نهو چه مهیله له ناو تورکیا و سنیگ و نیهیلگ ئهرا عراق بایگ و زهردهیل فرهیگ وه ژینگه و کشتوکال ولاتمان رهسانگه. عراق هه وهجه دیریگ ک لهی باوته دادوهی له ههقی بگریه یگ و بهشیگ له ناو نهی چه میله ئهرا ی تاییهت بگریه یگ. حکومت ئایه ندهی عراق بایهه ناماده کاریهیل گرنگیگ وهل تورکیا و ئیران جیوهجی بکه یگ تا بتویه نیگ وه ههقهیل ئاوی خودی بهرس یگ.

حکومت ئایندهی عراق له شوون هه لوژاردن کیشه ی که م ئاوی له چه مهیل دجله و فورات هاله وه رده می، وه جور یگ تورکیا و ئیران دریژه دهنه که مه و کردن ئاو چه مهیل دجله و فورات نه وه پیش له وهختیگ ئمسال واران یهخ فرهیگ واریه، له لایگه و قهول یا وهدهیل حکومت تورکیا ئهرا زیاتره و کردن ئاو چه مهیل دجله و فورات جیوهجی نه کریان و له لایگتره و قهول یا وهدهیل مه محمود ئه حمده ی نه ژاد سه رۆک ئیران له وهخت سهردانی ئهرا عراق جیوهجی نه کریانه و جوور خوهیان مه ننه وه جووریگ بریار بوی ئاویگ وه ره و پارێزگای دیاله و ده ریای عه ره ب تیه یگ زیایه و بکه ن. وه زارمت داها تهیل ئاوی عراقی جاری دیریگ تورکیا و ئیران وه که مه و کردن ئاو چه مهیل دجله و فورات تاوانبار که یگ یه پیش له وهختیگه ک ئمسال واران و یهخ فرهیگ له ههردو نهی ولاته یله واریه. وه زارمت سه رچاوهیل ئاوی هه میس ئاشکرا کرد ک ئاو کل کریاگ

سه رمایه ی نیشتمانی و سه رمایه گوزاری

عه زیز وه تهبان

پرووسه ی هه لوژاردن کووتایی وه بی هات و فوناغ شماردن و جیاوه کردن دهنگهیل و چه وهری کردن ئعلان نه تیجهیل کووتایی هه لوژاردن ده سوپی کرد و دوینیم ک پرووسه ی به شه و کردن پۆستهیل ده سوپی کردگه و هه ر لایه نیگ ته قالا که یگ توانایهیل و هیز خودی نیشان بیه یگ ، وفیشت لایه نهیل پشت به سانه سه سه رمایه دار بیگانه و چوینیته ی چاره سه ر کردن داخوازیهیل مللهت جوور بیکاری و پیشکش کردن گشت خزمهتگوزاریهیل و هه وهجهیل تره ک نهی کار سه رکه فیگ و ئیمه له ی وهخته نیمه دژی وهل توایم بپرسیم ک نه و جوورده گ ئاشکراس دارایهیل فرهیگ ئهرا دعایهیل هه لوژاردنی خه رج کریان وهل نیه پرسیم ک نهی دارایه یله له کورا هاتن هه میس توایم بویشیم بریگ لهی که سایه تیه یله دارایهیل و مال و مولکه یلیگ فرهیگ دیرن و له شه ریکه یل بیگانه به شدارن وهل ته نیا نهی پرسیاره له لیان کهیم ک ئهرا دارایه یلدا ن له ناو ولات خوددان سه رمایه گوزاری نیه که ین؟ و چوین نه و دارایه یله ئهرا دهیشت ولات کل کردین؟ وه ئهرا بریگ لهی که سایه تیه یله له پهر له مان ئاشکرا نه کردن چه نی دارایی دیرن؟ له پراسه ک ئه رامن ئاشکرا بوود هه ر که سیگ دارایهیل قانونیگ دیریگ ترسیگ نهیریگ وله ولات خودی سه رمایه گوزاریان که یگ و هاله دژ سه رمایه گوزاری بیگانه و ته قالا که یگ ئهرا دیفاع کردن له که رت تاییت نیشتمانی. ئیمه دریژه ده میته پرسیار کردن لهی که سایه تیه یله ک ته قالا که ن ئهرا به شه و کردن دارایهیل ک سه رمایه یل نیشتمانی چه وه بیان هات؟

یهی رووژ . . . .

جه لیل ناهه نگر نژاد

یهی رووژ گوزارم که هفت وه سه رکوو دیم داره وشکی بی پهل و بی پوو چوی که وان چه هفت پشتی چه میایه بی سایه و بی بهر گلای بزاییه بویه وه ماوای مهل و موور و مار پوی تار و بی بهر ، په شیو و بیمار وه تم خودا بوو له ناو بی قوتو چویزه دراری، رهوز بکه ی له نوو؟ هیشتهمه دی جی چیمه وه وه رهو مال دی بی خهور بویم تاوه چهنی سال یه ی رووژ هه نسام چیم وه سه رکوو دیم داره وشکه سهوز بویه له نوو سایه ی دلنشین، میوه ی فهراوان چوی داره ییل بهرز له سه سهراوان وه تم داره گی پویتار و بی بهر نی چه تر سهوزه چوی کیشایدوه سه؟ دار هاته و زوان نی قسیه پیم که رد: بهش نانمید زویخه و ناه سهرد نمیدوار بویم وه یه زدان پاک رهوز کردم له نوو دراتم له خاک له وه دراوردم جامه ی ته ترانی له وسا به شم دا له شادمانی

ههفت چگا نهولاتر

حبیب الله بخشوده

ههفت چگا نهولاتر
ههفت چگا نهولا
که رویه بخه فم
عه تری ده گیر فانتان
جامه کی ده دهستان بوو
تانی خور ده گپستان برشی
مانگ ده تیونتان نه لای
که نیامه
ده ههفت چگا نهولاتر
خرم دانه
نیژماو کریاگه
نوقره رشیا مه ساو خوم
جامه ک
چم
دهم
چه قانگه
ههفت چگا نهولاتر
ههفت چگا نهولا
کویه نه نسامه
ک نه مرم
چم
دهم
چه قانگه
ههفت چگا نهولاتر
ههفت چگا نهولا
کویه نه نسامه
ک نه مرم

بولبول و قلا

محمد حسنی نیا

هاوقسیه م دم گن م چوی بمینم
گهردون کاری کرد بیزار بوم له خوم
خوزه و بمردام نه فره ونه کم
فه له ک دویرم خس له باخ وچیمه گن
خوزه و بمردام نه ته سک ونه پیه گن
قلا له بولبول فره تر په شیوو
ژاری خه م له دل و باروه بانئ نیو
وه ت: نه ری خودا چ گونای کردم
گووشتی خه ره گه ی عیسا م خواردم
بویمه هاو زندانی نی مه نویچگه
نی فره نویشی هه رزه ی بویچگه
له ی فره ورا ی چه نه چهن کهره
سه رم هه گیژه و گووشه یلم کهره

یهی جار بولبولیگ وه نی قلا ی رهش
له ناوی قه فه س کریان وه هاو بهش
بولبول هه گیرس وه داد و هاوار
چو بوم وه هاوسای قلا ی سیا چار
بولبول و قلا چو ریکیان تیه ی
م گول په ره سم قلا له رگ خوی
جی ی م بایه س له گوناران بوود
له وه ری چه وم وینه ی یاران بوود
وه نی بولبولان له سیوه ی باخان
شادمان و خوش له کویه وشاخان
چه ونه هه رکو که م قمرنگول بویم
تا تیه نی خوسه تیه ل نه که ی خوینم
چه وه یلم هیژده م روی سیه دوینم

چه پاو

پهروویز بنه فشی

نهور تیه ریکی هه م له نوو
روی ناسمان دل ته نی
چه پ وای له به ختم هه لچمان
کووماج و سوینم هه لکه نی
ته رییه ی نهره بوی بی خه وه ر
به رگ خه زه و کردوی له وه ر
دار و نه دارم دا چه پاو
لا نیم نه کرد و دهر زه نی
هه وری له خه م هه گوه ی له ژان
کاسه ی په ژاره دا به شم
هو یچگه نه یه زور گه ران
نی جوور که تی نه ژنه فته نی
چوی رهو بکه م وه کوو بچم
له لای چه که س دل وا بکه م
دهس له بلچه مل له ته وق
پا ناته وان پاوه نی
گلیه ی له بایس بکه م
شانم شه که ت پایلم په تی
بارکوو له ی بار بی سه مهر
سه روار بار ۱۰۰ مه نی
چه رخ چه واشه ی فی له سوی
ته نیا له به خت مه گه نوی
بشکی ده سی کوور بوو چه وی
نی نوویه له به ختم ژه نی

نه جاتم بیهن

سندس میوزا

له ژیر ئاسمان بهغدای پایتهخت که دهنگ بیکهسی و ههژاری و کهمدوسی له ناوینی قهرهبالخی گومهو بویه، شوون دەس تهلهتووژ خەم و بهژاره له بان سیما و دەم و چهو کهلاوهیل قورسی خودی نیشان داگه له گوله شوونیک دو مهتری سایه و سهرمایه‌ی رووشندل و نابینای بیکهسیگ ک ههر ته‌نیا ئومیدی رحمهت خودا و دەس هه‌میر کاسه‌هاوساوس تا مشته زگه‌گه‌ی وه ده‌یشت که‌ره‌م و دەس‌وازیان تیره و بکاد. سفره‌ی دلی ک وه‌زیوخ و رهنج ومه‌ینه‌ت و ناهمیری قه‌وم و خیش و سهرگرده‌یه‌تی کوردی ک له ته‌نیا باریکه‌ئاو مساعده و کوومه‌ک ۲۰ هه‌زاردیناری مانگانه ئه‌سه‌نیا و ئیسه بی به‌شه ئه‌رای په‌یامنێ رادیۆ شه‌فه‌ق بیه‌نه‌و کرد و وت: م بیاگیم ک نه‌ته‌نیا دەس کورت و بی شوون و میلکاتم به‌لکم له نوور سوو چه‌وه‌یل کوژیامه‌و ته‌نیا دلسووژگه‌م له قه‌ورسان خاس عه‌لی وه‌خاک سپارده‌م وه خاتره‌داری و بی پویلی که‌س و کارمیش نانا‌سیدم و حاشا ئه‌لم ئه‌که‌ن! ئه‌گه‌ر داشتی گشت که‌سیگ ئه‌خوازیدد وه ئه‌گه‌ر نه‌یاشتید که‌س خوی وه‌خواوند ناکاد. په‌حقیقه‌ت تیه‌لیگه‌ ک ژیار و ژیان ئی زه‌مانه رهنج وه خویه و گرنگه‌.

هه‌میش دریزه‌داو وت: ساریژ و ده‌رمان نه‌خوه‌شی چه‌وه‌یل له ده‌یشت ولاته‌وه‌لی وه‌داخه‌و وه‌ده‌س په‌تی و بی پشتگیری جوین ئه‌تویه‌نم رووشنایی چه‌وه‌یلم بارمه‌دی. له‌یره دەس هه‌وجه و نیاز ئه‌رای کاروه‌ده‌سیل حکومه‌ت کوردستان دریز ئه‌که‌م و ئه‌پژم کورد باوان کورده‌وه‌له‌هه‌ر کورد خیرخوازیگ داوا که‌م ک دهر ئی دهرمه‌ند و زویخ کیشیاگه ده‌رمان بکاد

له‌و هه‌مگه سه‌روه‌ت و سامان و مولک و ئه‌ملاکه‌ ک رژیم گوروه‌گور سه‌دام خاره‌تی کردمنیش جوور گشت کورده‌یل فه‌یلی نه‌ک نا‌همی دهر چویمه‌ و بیمه‌سه هاوده‌م و هاو‌نشین کشماتی کویچه‌یل و ناوچه‌ی بی ناز که‌فتگ (باب الشیخ) ئمجا خوازم ک نه‌جاتم بیه‌ن.

زووان شوناسنامه‌ی ئاده‌میزاده‌و ئه‌رک سه‌ره‌کی دهرخستن یا ئعلامه‌ک هه‌رچه‌نی له‌لای که‌سه‌یلیگ دهرخستن به‌شیگه‌له‌ره‌سانن، چوینکه‌زووان، ده‌زگایگ کوومه‌لایه‌تی ئه‌سانیه‌. فه‌یله‌سووف ئه‌لانی (هیدگه‌ر) له باوه‌ت ئه‌هه‌میته‌ت زووانه‌وه‌ئویشیگ (زووانه‌گه‌م ماله‌، زووانه‌گه‌م نیشتمان و شوون نیشته‌جابوینمه‌، مه‌رز جه‌هانه‌گه‌رم وگوره‌گه‌مه‌وه‌گشت سیما و به‌رزی و نزمیه‌یلیه‌وه‌، له‌ده‌روه‌چه‌ی ئه‌و، وه‌چه‌وه‌یل ئه‌و ته‌ماشای شوونه‌یل تر ئی گه‌ردوونه‌که‌م). (ماکس مورو)یش ئویشیگ (وه‌زووان و ته‌نیا وه‌سه‌به‌ب زووانه‌وه‌تاکه‌یل له‌ناو کوومه‌لگا تیه‌که‌ل په‌کتری بوون و کلتووور نه‌ته‌وه‌له هویر و هس و ره‌فتار و کوومه‌لایه‌تی له‌و وه‌رگریگ و هه‌ر وه‌سه‌به‌ب ئه‌وه‌وه‌نووسه‌ر و شاعر و فه‌کرمه‌نه‌یل کویه‌ن و تازه‌سه‌رچه‌وه‌گرن). یه‌یش له‌وه‌ختیگ زووان داگ وه‌هاوبه‌ش مه‌مگ داگ دانریه‌یگ و سه‌رچه‌وه‌گه‌ی چووگه‌وه‌ئه‌را داگ، یا ئویش زووان ره‌سه‌ن ک هه‌مان مه‌عنا ده‌یگ .

فه‌یله‌سووفه‌یل رووژئاوایی و فه‌کرمه‌نه‌یل هس وه‌و ده‌ور پر ئه‌هه‌میته‌ت زووان داگه‌کرده‌له‌ ژیان نه‌ته‌وه‌یل و کووتان دل ملله‌ت له‌ زووانه‌گه‌یه‌ و گیانی‌شی له‌ ناو زان باوگ و باپه‌ریه‌له‌. فه‌رنسا له‌دو‌یادو‌یای سه‌ده‌ی ۱۸ هس وه‌ئه‌هه‌میته‌ت زووان نه‌ته‌وه‌یی کرد له‌بونیاد ولات، ئه‌ویش وه‌ ئه‌وه‌ک که‌سایه‌تی فه‌رنسی وه‌بی زووان نه‌ته‌وه‌یی نیه‌وگه‌قه‌واره‌یگ، هه‌ر له‌وه‌ر ئه‌وه‌یش ده‌سه‌ی نه‌ته‌وه‌یی فه‌رنسی له‌ سال ۱۹۹۴ بپه‌ریگ دهرکرد وه‌ئه‌وه‌ک ری نیه‌یگه‌کۆنگره‌ی زانستی وه‌زووان ئنگلیزی له‌بان خا‌که‌گه‌ی ساز

بکریه‌یگ، وه‌ل ئه‌وه‌ی‌شا په‌رله‌مان فه‌رنسی‌یش لیستیگ وه‌و وشه‌یل سیه‌(وشه‌ی بیگانه‌) دانا ک نیه‌وگ له‌ زووان ئاگاداری و ره‌سانن یا ئعلام باریه‌یگه‌کار . له‌ بریتانیا ئه‌نجوو‌مه‌ن نه‌ته‌وه‌یی بپه‌ریار یا قه‌راریگ ئه‌را مامۆستایه‌یل زووان ئنگلیزی دهرکرد و له‌تی وت : بایه‌سه‌مامۆستا بووگه‌مامۆستای زووان داگ وه‌په‌لی یه‌کم و مامۆستایه‌یل شاره‌زاییان هه‌رچی بووگ بایه‌سه‌له‌ بوار یا مه‌جال باوه‌ته‌یلیان زووان داگ هووکاره‌ی خوندکار بکه‌ن. له‌ولاتیگ وه‌ک ئه‌سپانی‌یش له‌ شوون هه‌لوژاردن (خۆسیه‌لو‌یس ئاباتیژ) له‌ ۱۴ مارس ۲۰۰۴ وه‌ک سه‌رۆک حکومه‌ت ئه‌سپانی، ئه‌ندامه‌یل په‌رله‌مان ئه‌و ولاته‌له‌ناو په‌رله‌مان جه‌مه‌و بوین و نوینه‌ره‌یل هه‌ریم (که‌ته‌لۆنیا) تواسن وه‌زووان ناوچه‌یی خوه‌یان قسه‌بکه‌ن، وه‌لی له‌لایه‌ن (مانویل مارین) سه‌رۆک په‌رله‌مانه‌وه‌ئه‌وه‌ره‌ته‌و کریا ک زووان ناوچه‌یی بارنه‌کار، چوینکه‌وه‌زووانیگ ناوچه‌یی ترسانک و هه‌ره‌شه‌زانسته‌نی ئه‌را بان زووان ئه‌سپانی، وه‌ یه‌یش سه‌رۆک په‌رله‌مان ئشاره‌ت وه‌ماده‌ی ۲ ده‌ستووور ئه‌سپانی کرد ک وتیگ زووان ئه‌سپانی زووان ره‌سمیه‌ و بایه‌سه‌گشت خه‌لک ئه‌سپانی بارنه‌ی کار. زووان کوردیش ک نیشانه‌و مه‌ندنه‌وه‌و شوناسنامه‌بویه‌، وه‌ دریزایی تاریخ ئه‌را دوشمه‌نه‌یل تیخ تیژیگ بویه‌ و ئه‌را ملله‌ت کوردیش چه‌ک سه‌رفرازی و سه‌روه‌خوه‌یی و ته‌نیا وه‌سیله‌ی گوزارش یا ته‌عبیرکردن بویه‌له‌ هویر و هس کورد و شاعره‌یلپیش فره‌جه‌خت له‌ بان گرینگی یانه‌هه‌میته‌ت زووان کردنه‌و زووان داگ وه‌په‌یمانیه‌یا قیاس چشتیگ جوان و قیমে‌تدار دانا‌نه‌.

زووان داگ ... هه‌میشه‌ زووان داگ

د. په‌خشان سابیر

بيگومان خه نستن هووکار خاسيگه ئهرا گورجه وکردن خوین ئادهميزاد له ناو دهماريل لهش و له ههمان وخت قانجاز بي زمره ديگه، وهل ئايا ئه و چشتهيله چهن ك دويه تهيل تيره نه خه نستن و ئه و خه نستنشه له عومر يگه وه ئهرا عومر يگ تر جياوازه؟ ئيمه له يرا ههول ئه وه دهيم ئه و حاله تهيله بখেيمنه روي ك دويه تهيل تيره نه خه نستن:-

۱- وهختيگ عومري يهك ساله، وه گشت چشتيگ خه نيگ.

۲- له عومر چوار سالي وه كهسه يل گه ورا خه نيگ له وهختيگ كهفن يا تويرة بوون.

۳- له عومر ۸ سالي تا ۱۴ سالي وه ماموستاگه ي يا وه ره فقه يلى خه نيگ، ئه وپيش له وهختيگ خودي وه جياواز زانيگ له ئه وان.

۴- له عومر ۱۴ تا ۱۶ سالي، وه رينمايه يل دايجي خه نيگ، له وهختيگ باس منال بوين يا ژيان هاوسه ري ئهراي كريه يگ.

۵- له عومر ۱۷ ئهرا ۲۱ سالي وه وه كهسه يله خه نيگ ك مقهيه تي له جواني خوديان نيه كه نه يا جنگ جوان نيه كه نه وه ر.

۶- له عومر ۲۱ ئهرا ۲۵ سالي له وهختيگ كه فيگه دام خودشه ويسيه وه يا چووگه قوناغ خودشه ويسيه وه خه نيگ.

۷- له عومر ۲۵ ئهرا ۲۷ سالي وه وه قسه و رويداگه يله خه نيگ ك هاوسه رگه ي يا ده زويرانه گه ي باسيان كه ن ئهراي.

۸- له عومر ۳۰ سالي وه وه بان، قسه ي مناله يلى خه نه ي خه نستن.

۹- له عومر ۴۰ سالي وه وه زويه ر وه وه كهسه يله خه نيگ، ك هه ميشه خه ريكن و گه رده نه شوون مؤديلات تازه و چشته يل تازه يا.

۱۰- له عومر ۵۰ سالي وه وه زويه ر وه وه روسكردن ژيان هاوسه ري كوره گه ي خه نيگ.

۱۱- له عومر ۶۰ سالي وه وه بان، ئهرا گشت ئه و چشته يله خه نيگ، ك كوره زراو دويه ته رزايه يلى وه پييان خه نن.

ئيمه پيش ئوميد هواريم گشت رووزگار و سمعاه يلدان هه ر خواهي و خه نستن و به خته وه ري بووگ له ژيان و هويج وهختيگ خه نستن له بان ليوه يلدان نه وريه يگ.

ئافرهت و كلوانك

نا: سه لاج شوكرى

هه ر له سه رده مه يل كويه نه وه ئافره ته يل
كلوانك ئهرا ره يينكاري خواهيان يا
خودپرازانن وه كاربردنه ؛ بريگ نه و
كلوانكه يله تالا و بريگ تريشيان زيو يا
نوقره يا له ماده يلتز دروس كريه ن و بريگ
تريش هه ن ك كلوانكه يل گران قيمه ت
كه نه په نجه يليان ؛ وه لي زوورم ژنه يل و
دويه ته يل تا ئيسه يش نيه زانن مه به س يا
قه سد له كلوانك وه ده س كردن چه سه ئايا
ته نيا ئهرا جوانكاريه يا چشتيگتر ها
له پشت كلوانك وه په نجه كردن.

كرياگه ته نيا ئهرا چگنه، نهگ وه شيوه ي زانستيانه سابت كرياويگ.
ئهرا نمونه نه گه ر كلوانك له په نجه ي گه ورا بووگ ئه وه نيشانه ي
ئه وه سه ك خاوه نه گه ي ئايم وه ناز و توانيگه و متمانه ي فه رديگ وه
خوه ي ديري، هه ميش په نجه ي شه هاده ك له شوين په نجه گه وراگه
تية ي ئه وپيش نيشانه ي هاوسه نكي خاوه نه گه يه وه لي نه گه ر كلوانك
له په نجه ي ناوړاس بووگ ئه وه نيشانه ي راسگويي و ئاسووده يي و
تيژ هويره و كردن خاوه نه گه يه، په نجه ي دوياي ناوړاسيش ك زوورم
مه ردم حهلقه ي هاوسه رگيري كه نه تي و ئويشن ئه وه ده ربرين و
نيشانه ي خودشه ويستي و دلسوزييه وه لي په نجه ي بويچگ نيشانه ي
ئه وه سه ك ئي ژنه حه ز وه تيكه ل بوين وهل مه ردم و هاوكاري
كردن كه يگ وگه شبينه له ژيان، وه بيچه وانه ي ئه وانه يش ژنه يلى
هه ن ك حه ز نيه كه ن كلوانك بكه نه په نجه و يه يش معنای ئه وه
نيه ك ئه وانه كه سايه تي جياوازيبوون، به عزي ژن وه خاتر ئه وه گ
په نجه يليان گوشتين نيه تويه نن كلوانك بكه نه په نجه له وه ر ئه وه گ
ئه زيه تيان كه يگ يائه سه لهن بريگ ژن وه شيوه ي زاتي حه ز نيه كه ن
كلوانك بكه نه په نجه .

وه گووره ي ئه و زانباريه يله ك هه ر له ديري زهمانه وه باسيان كرياگه و
كه ن، دانان كلوانك له هه ركام له په نجه يل ده س كه سايه تي ئه و
ئافره ته نيشانديگ وه يي ئه وه گ هه س يا ئحساس وه يي بكه يگ
يا وه خوه ي بزانيگ ؛ چوين هه ر له ديري زهمانه وه ده روين ناسه يل
باس كلوانك كردنه، وه لي ئه و چشته يله ك له ي باوه ته ئشاره وه پي

ئه و چشته يله چهن دويه ته يل تيره نه خه نستن؟

گول سوو

تویه م کتان و سووکه وکردن کیش یا وهزن

گول سوو

هر که سیگ نه گهر نه خوازی له دریژی ماوهی دو ههفته له وهزن لهشی داوهزنی و بیه ریده و خوار ، که می گیا یا نه عشاب تویه م کتان بهری و پر که وچگیگ نه پی وهل دو گلاس ناو نه رای ماوهی پهنج دهقیقت بکولنی و دو یاجاریش پر گلاسیگ نه لی بکاد و چنه که وچگیگ روین تویه م کتان بکاده تی و رووژانه وهرژه خوراک خواردن له لی بخواد نیمجا له شوون یه که می وهرزش بکاد وهل بایه له خواردن خوراکهیل چک چهور و ناو سهرد دویره و بکافی و شهوانهیش له شیو خاسترکه نه گهر ماس و خه یار بخواد چوین نی جووره خوراکه یلیگ سووکن وه مل گهیه یا معده و نایمه وه سورعت له فورسی لهشی که مهو نه کاد.

چای و ههسهل له رازهیل ره یینین

نا: دالگ عهلی

چای وههسهل نه رای پاکي پووس یا به شهردی ژنهیل فرده خاسه، چوین نه گهر کوتی پارچه بژنه یهید نه ناو چای و تهره و بکریهید و دو یاجار خاس نه و پارچه جه ره و بدریهید و بنریهید له بان پووس روی نایمه یه نه و پووسه نه کیشیده و ههسه لیش نه رای هویره و کردن وه پووس فرده خاسه چوین نه وانه گپووس یا به شهردیه نه شکه نه تویه نن پر که مچگیگ ههسهل وهل که مچگیگ روین بادهم و که مچگیگ ناو گولاو بدنه یه که و نه رای ماوهی رب سه عه تیگ نی ماسک یا قناعه بسان له بان پووس رویمان و دو یاجاریش وه ناو شیرتیهن نه شوریهی و دخاتر یهک نی ماسکه ده مارهیل یا عهزه لات روی نایمه نهرم و رووشنه و نه کاد. و نه گهر که می ههسهل وهل ناو لهیموون و که می ماس بدریه ده یه که و نه رای ماوهی دیه دهقیقت بنریهید له بان روی و دو یاجاریش کوتی په مگ تهر بکریهید و خاس نه و ماسکه له بان روی پاکه و بکریهید یه نه رای نه و که سه یله خاسه خاوه نپووس یا به شهردی چهورن. و خواردن که مچگیگ ههسهل وهل کوویی ناو شیرتیهن شه و دکیان وه میه رزوان نایلی نایمه ههسهل یا نحساس وه برسی و بیگاریگ له گهیه یا معدیه بکاد هه میس یه نه رای لیخه رووهیل فرده خاسه و له شوون ماوهیگ له وهخت هه رچی چهوریه له ناو لهش له ناو نه چی و نایمه خاوهن لهش باریک و جوان و ریک و پیکیگ نه دی. و خواردن چای تیهل و سووک له وهزن لهش نئسان که مهو نه کاد و دخاتر یهک نی چایه مه شووب پاکه و که و موغه زییگه و قه وین نایمه و ناکاد. و نه گهر موی سهر نایمه وه تویش موی خوره هات وهرژه یهک حه مام بکریه موی سهر وه که می ههسهل و ناو قو لونی خاس بسان نه رای چهن جار له ماوهیگ نه رای ماوهی ترهک دوباره نی کاره بایهید بکریهید. و ههر وختی دهسهیل وه تویش قرمز هوبوین و په نام نه یاد که می ههسهل وهل کلسرین و که می ناو گولاو نه دریه یه که و نه رای ماوهی نیم سه عهت نه سریهید له بان دهسهیل. و نه گهر له که له بان دهسهیل دیاردان که می لهیموون نه کریهید نه ناو چای و دهسهیل نه دریهید له تی تا نه و له که یله له ناو بیچن.

چوین له که یل سییهی

دهور چه وهیل سووکه و نه کریه ی؟

گول سوو

- ۱ - وهرزش کردن له هه وای پاک له ناست یا مسته وای نوکسجین له خوین زیگه و نه کاد و رنگ قرمز جوان گولگولیک وه پووس یا به شهردی نایمه نه دا.
- ۲ - خهفتن قویل وهرژ له وهخت و نه نیشتن فریگ له ماوهی شه و دویر نایمه له ی ناخله و له که یل سیه له دهور گرد چه وهیلی نه خاد .
- ۳ - جگاره نه کیشاین چوین نه و نیکوتینه له ناو نی جگاره ره گهیل خوینی هشکه و نه کاد و یه نه یلی رنگ پووس نایمه نالشته و بید ، هه میس مره که بات کاربوئی نسبت نوکسجین له خوین که مهو نه کاد نه جا رنگ پووس نه شیویهی.
- ۴ - نه نیشتن فریگ له زیر شوق یا نه شععی خور و نیستفاده کردن له کریهیل دژ خور.

دزهگه کییه؟

ماجد سویره مهیږی

بکه م... پادشا وهی کاره نه لاجه ویی هات و فه رمان دا سه گه گه لهی دویرو بخهن و وهزیریش دویاره سه گه گه وهردا و سه گیش یه کراس چیه را لای گهورای خزمه تجیهیل و هه لاماتی دا و تواست بگه زیده، پادشایش وت : بالبه سی بکه ن دیاره یه کلوانگه گم دزیه... گهورای خزمه تجیهیلش دمسکرده لالکیان و وت: گهورام من نه دزیمه سهی ، من ته نیا فهیری خوراک و بر فرهیگ پرتال و که لوپهل دزیمه ... وهی جووره یه که یه که هه رچی خزمه تجی و پاسه وان و فه رماندهیل گهورا و کارکه رمل ناو قه سه رگه س دگان نانه راسی و گشتیان تعترف کردن ک دزی کردنه چ له دارایی مللهت بوود چ له دارایی و چشتهیل ناو قه سه رگه ی پادشا بوود، وهی نه وه نه لاجه وی بوی ک هوپچ کامیان کلوانگ حوکم نه دزوپن ، نهی دی کی دزیه سهی ، لهی نانه ک گشتیان لهی فکر و خه یاله بوین، وه یه ی جار سه گه گه په لامار پادشا دا و ده سی گه زی، چوپنکه هه ر خوهی بوی ک کلوانگ حوکم مهمله که ته گه دزوید!!!

خونه وه ریل نه زیر !!

لهی بارو و مزعه ک ولاته گه مان له دویای هه لوژار دنهیل په رله مانی وه خوویه و دویپدهی ک هه رکه وه لایگا هه له داوانیه و گشت لایه نه گان وهرج له هه لوژار دن هه ول نه وه دان ک خویمان وه لایه ن پاک و خزمه تکار مللهت نیشان بیهن و هه ریه ک له لیان ته میره ی خوهی ژهنی تا فره ترین که س وه ناوازه گه ی باریده سه ماگرتن ، به شکم فه پ فه وییگ له کیه گه ی ده سلاتداری بکه فه یه چنگی، و دویای دهرکه فتن نه نجام سه رتهایی هه لوژار دنه گان، گشتیان خه ریک نه وه نه ک وه زوور بیه یا رازی ده س بنه نه بان گهورا ترین ده سه که فتن خویمان و ملله تیش ها له خوار خوارین لیست و بهرنامه ی کاریان نه را ناینده و دیاره ئی خه ویره ناو فره یگ کیشید و له ناخره و نه را مللهت نه وه ناشکرا بوی ک یانه گشتیان هانه هوول گیان خویمان و که سیگیان نیه دهرد و مهینه تی و کار و فه رمان و عاره ق رشانن و قوربانی داین مللهت بنه یه ده وهرچه و کار نه را نه وه بکه یید کاروان ئی نوپه راسیونه وهره و ناشتی و نارامی و گه سه سه نندن بکه یه ری و نیمه ییش لهی را نه وه سه رهات کورده واری خوهمانیه که فه یه هویرمان ک له شیوهی حه کایه تیگ پیشینه یلمان دارشتنه سهی و یهش کورته گه یه:

له یه کیگ له مهمله که ته ییل رووژیک له رووژهیل پادشاهه وه تویره ییه و هاوار کرد: وه زیر !! کلوانگ حوکم گوم بویه... وه زیریش وت: ناخر میرم چوپن گوم بویه؟ پادشایش وت : من له نان خه فتنم کلوانگه گم نه مه لای جیهی گم و شه وکی وده ختی هه لسم دویاره هه لی گرم وکه مه ی کلگم، وهی ئی شه وکیه وده ختی هه لسیام نه یه وهی ... وه زیریش وت بایه سه نه وه که سه ک دزیه سه ی له مه ردم ناو قه سه گه بوود و بایه سه مهینه ی بکه ییم تا بوینیمنه وهی و بزانیم کی ئی تاوان گهورا نه نجام دایه؟ پادشایش وت : من له هه رچی خزمه تجی و پاسه وانه پرسیمه و هوپچ کامیان خه وهر لهی نه یرن. وه زیریش وت : مادام وهی جووره سه ته نیا یه ک چاره سه ر مه نیه ... پادشا وت : چه یگه ؟ وه زیر وت : سه گ بووزانه، ک خوهی وه ته نیا وه بوو کردن دزه گه ناشکرا که یید، ئیسه بایه سه جه نابد فه رمان بیه یید هه رچی خزمه تجی و پاسه وان و فه رماندهیل گهورا و کارکه رمل ناو قه سه ر له هو له گهورا گه جه مه و بوون... وده ختی فه رمان پادشا جیوهی کریا و نه وانه گشتی جه مه و بوین وه زیر سه گ گهورا و بنپایه م توو قنیگ هاورد و وته پیمان : ئی سه گه دینه چهنی درنده و فه لوپه تیژه؟! ئیسه یه که یه که وهی دهمه گیاندان تا بوودان بکه یید و دزه گه ناشکرا بکه یید... لهی نانه وه زیر سه گه گه وهردا و نه ویش یه کراس په رت بویه گیان نه میندار گهنجینه ی مهمله که ت و تواست په لاماری بیه یید، ک وه یه ی جا هاته هاوار کردن و وت: گهورام راسه من دزم، وهی من له دارایی مهمله که ت و له زه وییهیل دزم و قه سه م نه راد خوهم من کلوانگ تو نه دزیمه و فه ت نیه ویرم ئی کاره

چوی شه م سزی سقانم

کیومه رس عه باسی

شوخی که خوهی وه تقلی په ریاده بان شانم...
له وسا که خوم له وهر خوم، شه ق دهمم شکانم
هه ر شه و دیری هه چوی شه م، بهن بهن سزی سقانم
کار مه ناله س نه ما کار تو نه وده ناله ی م
بیلا وه گهرد نالین دهرچوود نه رای تو گیانم
که ی عاشقه ییل دهیری هانه ته مه ی تجاره ت
بیخود خه ریک من بوون دی وا نیه و دکانم
تا عات شه ست ساله م سه نعان سه فت له ده س چی
بویشم گناه کی بی خوم مال خوم رمانم
یه ی شوخ وه چگه ترسا پیرانه سه ر له وم دا
حاشا نه فاقه نهیری بریایه دی نامانم
زاتم نییه ته ماشای شان و ملی بکه م دی
شوخی که خوهی وه تقلی په ریاده بان شانم
عاشق وه گهرد مه عشووق کامل بوو نعتباری
پیر و جووان چه دیری، نه و تیر و من که مانم
< قه سری > نه وا وه ها کوو ناوی بووهی له هه ر کوو
هه ر که س له لید پرسی بوو ها تک ژوانم